

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik | Vårterminen 2013
Programmet för Journalistik med samhällsinriktning

Lånefest och skuldsjuka

– Framställningen av eurokrisen i Grekland och
Irland i svensk opinionsjournalistik 2009-2011

Av: Sandra Johansson och Josephine Ahl
Handledare: Ester Appelgren
Examinator: Karin Stigbrand

Abstract

Denna uppsats belyser hur den ekonomiska krisen på Irland respektive Grekland skildrades i svensk opinionsbildande journalistik perioden 1 juli 2009 till och med 30 juni 2011. Länderna har olika bakgrund och ekonomier men var föremål för samma kris och båda tvingades ta stödlån 2010.

Den kvantitativa delen i studien genomfördes utifrån Jesper Strömbäcks gestaltningsteori för att besvara frågan om vilka problem och lösningar som presenteras kring eurokrisen i Grekland respektive Irland. Vilka aktörer förekommer? Vilka roller tillskrivs de? Hur framställs respektive kris? Rollerna konstruerades till *skurk*, *offer*, *hjärte* och *oansvarig/utan konsekvenstänk* och studien genomfördes på 117 analysenheter från Sydsvenskan, Svenska Dagbladet och Dala-Demokraten. Därefter genomfördes en kvalitativ idé- och ideologianalys av fem artiklar för att finna värdepremisser, verklighetsomdömen och konkreta råd utifrån Herbert Tingstens ideologi- eller idésystembegrepp. Analysverktygen som användes utgick dels från Roger Fowlers lingvistiska analys och dels från George Lakoff och Mark Johnsons teorier om metaforer.

Undersökningen visar att en övervägande del av artiklarna handlade om Greklands krisen. Den vanligaste förklaringen till krisen i Grekland är att befolkningen och politikerna har flytt från sitt ansvar. På Irland är det istället statens oansvariga politik som har lett till krisen. Det vanligaste förslaget till lösning för staternas del anges vara att lägga nationella intressen åt sidan. När det gäller aktörer och roller visade analysen att nationella banker till stor del framställdes som skurkar på Irland, medan denna roll inte på motsvarande sätt tillskrivs Greklands banker. Befolkningens roll skiljer sig också åt mellan länderna. Irländarna framställs som offer medan grekerna till stor del beskrevs som skurkar. Slutsatsen av studien är att ekonomijournalistikens förenklade grepp, i kombination med opinionsjournalistikens ställningstagande karaktär, leder till förenklade värdepremisser och bilder av verkligheten.

Nyckelord: Eurokrisen, opinionsjournalistik, ekonomijournalistik, lingvistisk analys, metaforer, idésystem.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
1. Bakgrund	7
1.1 EU/ EMU-samarbetet	7
1.2 Eurokrisen	8
1.3 Grekland	9
1.4 Irland	10
2. Tidigare forskning	11
2.1 Greklands kris i amerikanska medier	11
2.2 Svensk ekonomijournalistik	12
2.3 Ekonomijournalistikens marknadsperspektiv	12
2.4 Ekonomijournalistikens framställningsformer	13
3. Teori	14
3.1 Gestaltningsteorin	14
3.2 Opinionsjournalistik	14
3.3 Ideologi och idékonstruktioner	15
3.4 Lingvistisk analys av nyhetstext	16
3.5 Metaforer som beskrivningar av verkligheten	16
4. Metod	16
4.1 Kvantitativ innehållsanalys	16
4.2 Urval	17
4.3 Genomförande - kvantitativ innehållsanalys	18
4.4 Metodkritik - kvantitativ innehållsanalys	18
4.5 Kvalitativ idé och ideologianalys	19
4.6 Genomförande –Idé och ideologianalys	21
4.7 Metodkritik - Idé och ideologianalys	21
5. Kvantitativa resultat	21
5.1 Artiklarnas spridning	21
5.2 Problemen bakom krisen	22
5.3 Lösningar för krisen	25
5.4 Krisens framställningsformer	26
5.5 Aktörernas roller	27

6. Kvalitativa resultat.....	29
6.1 Valda artiklar.....	29
6.2 Borta är sagans kruka med guld	30
6.3 Syndarna är många.....	31
6.4 EU-doktorer och mirakelmedicin.....	33
6.5 Grekland är ett patologiskt särfall	36
6.6 Skyll inte på marknaden.....	38
7. Diskussion	39
8. Slutsats.....	45
9. Framtida forskning	46
Referenser.....	46
Tryckta källor.....	46
Elektroniska källor	47
Bilaga 1 - Kodschema	50
Bilaga 2 Refererade artiklar.....	55

Inledning

När eurosamarbetet inleddes sågs det som ett viktigt fredsprojekt och som ett tecken på europeisk gemenskap. Idag har vi fortfarande fred men politisk pajkastning och konflikter präglar hela EU-samarbetet. EU-familjens gemenskap ter sig inte särskilt väl förankrad. (Harding, 2012) Svenska opinionsjournalisters hårda ord, gentemot flera av krisländerna, i svenska dagstidningar väckte därför vårt intresse. Vår nyfikenhet väcktes av en känsla av att olika aktörer fick skilda roller i svensk dagspress. Vissa beskyllde ländernas invånare och andra hänvisade till strukturella problem eller rent av kapitalism (Dala-Demokraten, 21/10 2010).

Vitt skilda länder gick ihop i en gemensam valuta kring sekelskiftet och knappt ett decennium senare bröt den internationella finanskrisen ut (Harding, 2012). EU är fortfarande ett relativt ungt projekt och eftersom världen har blivit mer globaliserad finns det idag en mer intensiv handel över gränserna och en dynamik mellan olika länders ekonomier. Finanskrisen började i USA 2008 men spred sig till Europa. (Elmbrant, 2012) Redan då var debatten hätsk och åsikterna många. Finanskrisen har nu gått över i en kris som har kommit att kallas eurokrisen. Två av de länder som drabbats kraftigt var Irland och Grekland. De har helt olika bakgrund och ekonomier men är föremål för samma kris. (Ibid)

Opinionsjournalistiken kring eurokrisen har möjlighet att påverka diskussionerna, vilka länder det pratas om och kanske också till viss del hur. Genom sina gestaltningar av verkligheten förmar skribenterna en färdig tolkning. Även om läsaren är medveten om det ställningstagande som en opinionsjournalistisk text utgör döljs många av skribentens ställningstaganden. Skribenten håller vissa grundläggande premisser för sant, exempelvis ”marknaden är rationell”, när denne argumenterar för sin sak (Fowler, 1991). Ekonomi och politik är inte åtskiljbart och i svensk dagspress har gränserna kommit att suddas ut mer och mer. Detta gör att underliggande politiska ställningstaganden kan förekomma i texter skrivna inom den ekonomiska genren och tvärtom. (Mårtensson, 2003) När opinionsjournalistiken rör länder relativt långt bort utgör de också en viktig källa till information för medborgaren, som i många fall inte kan skaffa sig den primära informationen på egen hand. (Strömbäck, 2009) Opinionsjournalistikens innehåll är därför intressant att utforska avseende vilka bilder av problem och lösningar som förmedlas. Vilka framställningsformer används för att

beskriva komplicerade ekonomiska skeenden? Vilka aktörer förekommer och vilken roll tillskrivs dem, offer, oansvariga, skurkar eller hjältar? Och hur skiljer sig det journalistiska innehållet mellan texter om Irland och texter om Grekland och vilket idésystem representerar texterna? Det vill vi i denna uppsats ta reda på.

Det finns mycket forskning om ekonomiska kriser men lite om mediernas bild och roll i att förmedla krisens orsaker, lösningar och aktörer (Mårtensson, 2003). Att ämnet är relativt outforskat i kombination med det historiskt intressanta europeiska samarbetet motiverar en uppsats i ämnet. Mediernas roll i att tolka ekonomiska och politiska skeenden är betydelsefull och därför viktig att utforska. Svensk opinionsjournalistik är en viktig källa till medborgarnas politiska orientering och ekonomi är i sig ett stort ämne på det sätt att det inte låter sig förklaras inom ramen för varje enskild artikel (Mårtensson, 2003).

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att jämföra hur den ekonomiska krisen i EU-länderna Grekland respektive Irland framträder i svensk opinionsjournalistik från juli 2009 till och med juni 2011.

För att uppfylla syftet har följande frågeställningar valts:

- Hur framställer svenska opinionsjournalister problem och lösningar på eurokrisen i Grekland och Irland?
- Vilka aktörer förekommer och vilka roller tillskrivs de i texterna?
- Vilka framställningsformer används i gestaltningen?
- Vilket idésystem representerar texterna?

1. Bakgrund

1.1 EU/ EMU-samarbetet

Efter andra världskriget var det viktigt att skapa relationer mellan länderna inom Europa för att förhindra något liknande att hända igen. Samarbetet var ekonomiskt och handeln mellan länderna skulle skapa ett ömsesidigt beroende och förhindra större konflikter. Föregångaren till EU, europeiska ekonomiska gemenskapen (EGG) bildades 1958. (EU, 2013)

Idag har EU 27 medlemsländer och samarbetet är inte längre bara ekonomiskt. När EEG bytte namn till EU 1993 ville länderna markera att samarbetet nu också var politiskt. Man skulle ha gemensamma mål inom till exempel bistånd. (Ibid) Till grund för omvandlingen låg Maastrichtfördraget och i februari 1992 ingick de flesta av EU:s länder i fördraget och förband sig därmed att ingå i en valutaunion. (Persson, 2012;9) Förutom den monetära unionen och en inre marknad ville EU också bilda en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. 2007 undertecknades Lissabonfördraget som skulle befästa EU:s samlade värderingar och effektivisera beslutsfattande. I och med fördraget blev det också möjligt att gå ur EU (EU, 2013). Lissabonfördraget fastslog att:

EU och dess medlemsländer ska handla gemensamt i en anda av solidaritet om ett medlemsland utsätts för en terroristattacker, naturkatastrofer eller en katastrof som orsakats av människor. (Lissabonfördraget, 2007)

För att EU skulle kunna vara en myntunion men ändå undkomma frågan om att bilda en union med gemensamma skatter tillsattes stabilitetspakten (de Vylder, 2012;35f). I Maastrichtfördraget hade fastslagits att ingen utlåning skulle ske mellan stater och ingen skulle låna ut pengar till regeringar (inte heller Europeiska Centralbanken, ECB). Stabilitetspakten som slöts 1997 innehöll ytterligare två förpliktelser. Länder som gått med i EMU fick aldrig låta underskottet i de offentliga finanserna överstiga tre procent och aldrig sätta sig i större skuld än sextio procent av landets samlade BNP. Maastrichtfördraget och stabilitetspakten skulle tillsammans tvinga länderna att ta itu med sina problem istället för att dölja dem bakom en växande statskuld. (Persson, 2012;15) Genom dessa regler skulle resursöverföringar aldrig bli aktuella. Däremot fanns i pakten ingen övre gräns för privata skuldberg som låg bakom finanskraschen i USA 2008. Det fanns inte heller någon gräns för hur mycket ett land fick låna utanför sina gränser. Irländarnas lån i utländska banker motsvarade 204 procent av BNP 2012. (Elmbrant, 2012;34)

Några år efter eurons start överskred Tyskland det tillåtna budgetunderskottet på grund av ekonomiska problem. Frankrike följde snart efter, men ingen utav staterna fick böter när EU-kommissionen slog larm. Istället mildrades stabilitetspaktens hårda krav 2005. (Elmbrant, 2012;43) Efter att Grekland gått med i EMU visade det sig att staten hade manipulerat sina siffror för att klara minimigränserna i stabilitetspakten (Persson, 2012;73).

1.2 Eurokrisen

I september 2008 försattes den amerikanska banken Lehman Brothers i konkurs efter en omfattande fastighetsbubbla. När finansmarknadens oro spred sig fick bankerna problem även i Europa. Av rädsla för konkurs började krediterna frysa inne mellan europeiska banker men att låta bankerna gå i konkurs betraktades som uteslutet i Europa. EU ansåg att de måste agera för att rädda euroländernas krisande banker, vilket sedan resulterade i stödlån till Irland och Grekland. (Elmbrant, 2012;21)

Flera av krisländerna upplevde också en egen fastighetsbubbla, framförallt Irland. Innan finanskrisen slog till ökade sysselsättningen i byggbranschen och huspriserna steg. De människor som ansåg sig vara ekonomiskt trygga med en dyr bostad i sin ägo ökade sin konsumtion markant. Eftersom det ansågs vara goda tider lånade också bankerna ut i för stor omfattning och mot för lite säkerhet. (Persson, 2012;17) Vid början av tvåtusenålet var bankernas utlåning dubbelt så stor som hela Irlands BNP och efter inträdet i den nya valutan exploderade kreditgivningen (Elmbrant, 2012;50). När den globala finanskrisen utbröt var Irland bland de första som drabbades, mycket på grund av deras många företagsrelationer med USA. (de Vylder, 2012;47) I september 2009 var irländska bankers kris så akut att irländska staten valde att överta bankernas betalningsansvar. Till följd av detta gick Irland från en statskuld på mindre än 25 procent av BNP 2007 till en på nästan hundra procent några år senare. Detta resulterade också i att skulderna vräktes över på skattebetalarna och många har ifrågasatt att bankerna har kommit undan så lindrigt. (Elmbrant, 2012;48)

Även i Greklands fall har skattebetalarna fått ta en stor del av smällen, såväl landets egna som Europas. När Greklands statsskuld med jämna mellanrum förföll till betalning under 2010 och 2011 har lånen betalats med nya lån. Dessa lån gick inte att få på marknaden annat än för en ohållbart hög ränta eftersom Greklands situation var ökänd på finansmarknaden. När istället Europas politiker, via Europeiska centralbanken, tillsammans med Internationella

valutafonden (IMF) gav stödlån till lägre räntor innebar det i praktiken att Europas skattebetalare fick betala och privata investerare fick pengar för sina lån. (Persson, 2012;32f)

Till skillnad från Irland hade Grekland ett stort budgetunderskott redan innan finanskrisen men den medförde en kraftig ökning av underskottet runt 2009 (de Vylder, 2012;46). Budgetunderskotten i sig, som är höga både i exempelvis USA och Japan är inte problemet, utan det är finansmarknadens förtroende som är avgörande vilket avspeglas i räntor. När Irland och Grekland gick med i eurosamarbetet fick de lägre ränta än med sina egna gamla valutor eftersom räntan sätts för euroområdet. Inträdet i EMU har därför gjort lån för billiga och för många, vilket har lett till en hög skuldsättning. Eftersom länderna varken kan höja räntan eller devalvera tvingas de att sänka löner och utgifter. (Elmbrant, 2012;33ff) Men det finns också andra sätt för staten att ”kyla av” en alltför het marknad. Exempelvis kunde staterna som drabbades av fastighetsbubblor blivit striktare i beviljandet av byggnadstillstånd, lagt en speciell investeringsavgift på nybyggen eller infört ett utlåningstak. (Persson, 2012;18)

Krisen kan inte enbart ses som ekonomisk. När den gemensamma valutan blev verklighet varnade kritiker för att man försökte bygga en gemenskap mellan länder med vitt skild kultur, språk och inte minst ekonomiska förutsättningar. (Harding, 2012)

1.3 Grekland

Cirka 80 svenska bolag är verksamma i Grekland och Sveriges varuexport till landet är relativt stor. Sverige har också en mindre omfattande import från Grekland och landet är ett betydelsefullt turistmål för svenskar. Varje år besöker cirka en halv miljon svenskar Grekland (Regeringen, 2013). Greklands ekonomi har gått från att vara jordbruksbaserad till att vara dominerad av turism och tjänstesektorn, främst handel och sjöfart. Jämfört med många andra EU-länder har industrin litet inflytande på landets ekonomi. Turismen har däremot under lång tid varit en betydelsefull faktor inom det grekiska näringslivet. (Nationalencyklopedin, 2013)

Grekland var in på 2000-talet ett av Europas fattigaste länder. Under 90-talet ökade dock den ekonomiska tillväxten och var starkare än de flesta andra EU-länder. Korruptionen är omfattande i Grekland och beräknas till omkring 30 procent av landets ekonomi. (Landguiden, 2013a) Korruptionen har varit möjlig på grund av att den offentliga förvaltningen i Grekland har få datoriserade uppgifter om sina medborgare, vilket minskar möjligheterna till kontroll (Elmbrant, 2012;24ff). Grekland har också många egenföretagare

som kan smita undan skatt då kontrollen är dålig (Ibid;27). Det grekiska pensionssystemet är omfattande. En bristfällig och obestämd finansiering kombinerat med frikostiga pensionsvillkor är en bidragande orsak till att Grekland under slutet av 2000-talet närmade sig en statsfinansiell kollaps. (Nationalencyklopedin, 2013)

År 2001 gick Grekland med i EMU och kommissionen krävde att landet skulle minska sina budgetunderskott (EU, 2013). Tvärtom ökade underskottet 2004 på grund av höga kostnader för arrangemanget av sommar-OS. Greklands medlemskap i eurozonen lockade banker och finansinstitut i andra delar av Europa att låna ut väldiga belopp för konsumtion och hela det grekiska samhället kom att leva över sina resurser. Inflationen ökade och Grekland blev mindre konkurrensmässigt gentemot omvärlden. (Nationalencyklopedin, 2013)

Finanskrisen påverkade Grekland kraftigt och landet hamnade i en recession som pågick oavbrutet sedan dess. Greklands kreditvärdighet sänktes flera gånger och räntorna höjdes för de lån som staten behövde för att kunna betala räntorna på statskulden. Situationen blev ohållbar i januari 2010 och då presenterade regeringen ett åtstramningspaket som möttes av starka folkliga protester. (Nationalencyklopedin, 2013) Efter utdragna motsättningar inom EU enades euroländerna och IMF i april 2010 om rekordstora stödlån till Grekland (Ibid, 2013).

1.4 Irland

Under 1800-talet och början på 1900-talet tillhörde Irland Storbritannien. Det har förekommit mycket spänningar både på Nordirland och på Irland gentemot Storbritannien. Medlemskapet i EEG (senare EU) 1973 har bidragit både till en bättre relation och till en mer självständig position gentemot Storbritannien. När Irland blev självständigt 1949 upprättade Sverige tidigt diplomatiska förbindelser med landet. Runt 40 svenska företag finns på Irland idag och det är ett populärt svenskt turistmål. (Regeringen, 2013)

Under 1990-talet hade den irländska ekonomin en enastående hög tillväxt och kallades då för den keltiska tigern. Irland satsade mycket på att skapa ett investeringsvänligt klimat och lockade till sig framförallt amerikanska företag som förlade sin europeiska verksamhet på Irland. Detta gav många arbetstillfällen och arbetslösheten, som traditionellt varit hög, minskade kraftigt. 2007 hade landet näst högst BNP per invånare inom EU. (Landguiden, 2013b)

2002 gick Irland över till euron och därmed tog ECB över penningpolitiken. (EU, 2013) Irland var det enda EU-land som folkomröstade om Lissabonfördraget. Vid den första folkomröstningen 2008 blev resultatet nej. Bedömare sa då att irländarna var rädda för maktkoncentration till Bryssel och att abortförbudet skulle upplösas. Nästan 90 procent av irländarna är katoliker och abortfrågan är viktig för många. När en ny folkomröstning hölls 2009, efter att Irland fått bindande garantier om att abortfrågan inte skulle påverkas, blev det ett ja. (Ibid)

Irlands ekonomi är beroende av export. Även turismen och tjänstesektorn spelar en viktig roll. Jordbruket har minskat men är fortfarande stort jämfört med de flesta andra västeuropeiska länder. Utrikeshandelns betydelse var en orsak till att Irland drabbades hårt av den finanskrisen eftersom exportindustrin påverkades kraftigt. (Ibid)

I februari 2009 genomfördes stora nedskärningar inom den offentliga sektorn och senare även skattehöjningar. Skattehöjningar var störst för höginkomsttagare men även irländare med minimiinkomster fick extra skatt. Protesterna var stora framförallt i Dublin. Staten skapade också en ny myndighet och övertog dåliga fastighetslån från de irländska bankerna. Trots ansträngningarna tvingades Irland i november 2010 söka stödlån från EU och IMF (Regeringen, 2013). Irland fick också lån direkt från Danmark, Sverige och Storbritannien (Sieps, 2011).

2. Tidigare forskning

2.1 Greklands kris i amerikanska medier

James F Tracy, professor i mediastudier vid Florida Atlantic University, har studerat amerikanska mediers framställning av Greklands kris under tidsperioden december 2009 till och med juli 2010. Tracy utgår i sin teoretiska bakgrund från att ekonomi utgörs av komplexa processer som ska förklaras på ett kommunikativt och förenklat sätt. Vissa fenomen kommer att uteslutas och vissa att betonas. Tracy fann att den grekiska krisen presenterades som specifika episoder där inramningen uppvisade både ett problem och en lösning. I materialet urskiljer han olika tolkningsramar; sjukdom, oförbätterliga greker, disciplin och kombinationer av dessa samt tolkningsramar som byggde på spekulation (vår fria översättning). Nyhetsartiklar som använde sjukdom som framställningsform var dominerande,

särskilt i samband med att Grekland fick stödlån i maj 2010 (Tracy, 2011;517f). Problemen presenterades som sjukdom och oförbätterlighet och lösningen bestod av disciplin. (Ibid;524)

Inom tolkningsramen baserad på sjukdom fann Tracy en moralisk dimension som placerade ansvaret för ”sjukan” på grekerna själva, som inte hade tagit ansvar för eller ”vårdat” sin ekonomi. Framförallt var den moraliska dimension tydlig i nyheter kring protesterna som ägde rum i Aten. Grekerna framställdes som ett folk som länge levt över sina tillgångar och protesterade mot att behöva ta konsekvenserna. (Ibid;521ff) Studien fann också exempel på artiklar där de oansvariga grekerna ställs mot det mer förnuftiga irländska folket som har förstått sina misstag och är beredda att göra de uppoffringar som krävs för att få ekonomin på fötter igen (Underhill, i Tracy, 2011).

Tracy menar att kreditvärderingsinstitut i USA sänkte Greklands kreditbetyg och samtidigt tjänade pengar på att sälja försäkringar för deras skulder, vilket försvårade för Grekland att betala sina skulder (Tracy, 2011;513). Studien konstaterar att den roll som spelades av investeringsbanker, kreditvärderingsinstitut och privata långgivare var nästan icke-existerande i den mediebild som presenterade händelseförloppen kring den grekiska krisen. (Ibid;516) Tracys slutsats var att kulturella karikatyrer och en ytlig rapportering gjorde att finansmarknadens olika aktörers roll och eventuella ansvar i krisen föll i skymundan (Ibid;524f).

2.2 Svensk ekonomijournalistik

I en forskningsöversikt från 2004 beskriver Maria Grafström, docent i företagsekonomi, att utbudet av ekonomijournalistik har ökat i Sverige under de senaste decennierna. TV-nyheternas ekonomiprogram har blivit fler och längre och från slutet av 1980-talet till slutet av 1990-talet har det skett en drastisk ökning i antal ekonomisidor per dagstidning i Sverige. Det har också tillkommit nya aktörer, såsom finansidningar. (Grafström 2004;3ff)

2.3 Ekonomijournalistikens marknadsperspektiv

Bo Mårtensson (2003), forskare i journalistik, har studerat TV-nyheter om statsbudgeten under tidsperioden 1980-1995 (Mårtensson, 2003;13). Han fann att medierna använder vissa huvudsakliga perspektiv på begreppet ”ekonomin”. Dels framställs ekonomin som ett system av olika element (till exempel BNP, arbetslöshet, räntor, börskurser med mera) vilket gör att

det som ingår i begreppet ekonomi varierar mellan inslagen eftersom det inte är möjligt att ta hänsyn till alla element vid varje inslag. När ekonomin presenteras som en helhet får systemet en grov förenkling och beskrivs ofta som en rörelse uppåt eller neråt, framåt eller bakåt. (Ibid;17f)

Mårtensson pekar i sin avhandling på att det som skiljer ekonomiska nyheter från andra nyhetshändelser är att de alltid tillhör en följetång. Han menar att det hårda urval som ekonomijournalistiken därför gör, ofta innehåller underförstådda orsakssamband. Mårtensson kommer fram till att förklarande inslag har minskat under perioden och istället har marknadsperspektivet kommit att betraktas som en given utgångspunkt. Han fann också att journalisten har flyttat fram sina positioner gentemot källorna och oftare fick uttala sig som sakkunniga och inte bara låta källorna tala, i den senare delen av perioden. (Ibid;258ff)

2.4 Ekonomijournalistikens framställningsformer

Dino Viscovi (2006), lektor i medie- och kommunikationsvetenskap, har studerat hur ekonomin gestaltas i svenska nyheter under 1980- och 90-talet. (Viscovi, 2006;12) Viscovi menar att ekonomin framställs som ett objekt eller ett fristående system, snarare än något som människor påverkar (Ibid;236).

Viscovi fann olika typer av metaforer i sin avhandling. Vanliga framställningar var att ekonomin likt växter *gror* eller *blomstrar*. Ekonomi beskrevs också som ett maskineri, som kunde styras på önskat sätt. Till exempel kan man *bromsa* den offentliga sektorn. (Viscovi, 2006;153) Viscovi fann att kaosmetaforiken stärktes framförallt under 90-talet. *Krascher, ras, svallvågor* och *tumult* understryker instabilitet och förlorad kontroll. Sveriges ekonomi var inte längre avgränsad och blev mer svåröverskådlig. Sverige blev en liten del i ett större ekonomiskt system där aktiviteten utspelar sig bland världens banker och börser, vilket skapar osäkerhet och instabilitet. (Ibid;169ff)

Svensk nyhetsjournalistik framställde ofta ekonomiska händelser i sjukdomstermer (Ibid;239). Viscovi fann också hur framställningar förmänskligade marknaden och gjorde den till en besjälad varelse som överskuggade det ekonomiska skeendet (Ibid;183ff). Marknaden framställdes som en agent som styrde politikerna och inte tvärtom (Ibid; 239ff).

3. Teori

3.1 Gestaltningsteorin

Mediernas format och verklighetens omfattning leder tillsammans alltid till ett urval i all kommunikation. Skribenter kan inte redogöra för alla detaljer i skeenden utan måste alltid välja eller välja bort. De gestaltar både medvetet och omedvetet (Strömbäck 2000; 216f). Robert Entman (1993), professor i internationella relationer, definierar gestaltning som; att gestalta innebär att välja vissa aspekter av en uppfattad verklighet och göra dem mer framträdande i en kommunicerande text, på ett sätt som föreslår vissa specifika problembeskrivningar, orsaksförklaringar, moraliska värderingar och/eller sätt att lösa problem. (Entman, 1993;52)

Dagordningsteorierna anser att mediernas makt ligger i att sätta ämnen på agendan för publiken. Beroende på publikens relation till ämnet och hur mycket som publiceras kommer medierapporteringen få olika stort genomslag hos mottagaren. (Strömbäck 2009;102ff) Gestaltningsteorin går ett steg längre och visar hur medierna reproducerar redan etablerade ideologiers sätt att betrakta verkligheten. Men gestaltningsteorin fokuserar inte bara på maktperspektivet utan belyser också hur mediernas framställning påverkar människors redan existerande uppfattningar om verkligheten. Det handlar alltså inte om att medierna serverar färdiga verkligheter som tas emot av publiken utan om hur de påverkar mottagarens egna uppfattningar. (Ibid;119)

Gestaltningsteorins tredje angreppssätt fokuserar på mediernas innehåll och vad det egentligen representerar (Ibid). Gestaltningar definierar problem, ger vägledning om vad som ska ses som det gestaltade problemets orsak, uttrycker moraliska omdömen och ger en bild av möjliga lösningar. (Strömbäck, 2000;217)

3.2 Opinionsjournalistik

Studiens urval består av opinionsmaterial. Enligt Magdalena Nordenson (2008), journalist och lärare i journalistik, blir opinionsjournalisterna en allt viktigare del av tidningarnas profil. För tidningarna är det professionella åsiktsmaterialet ett medel för att skapa sig en identitet och urskilja sig från konkurrenterna. Ledarskribenter, kolumnister och recensenter bidrar till att ge tidningen en egen röst. Åsiktsjournalistiken ska fungera som en kompass – den ska orientera publiken genom flödet av nyheter och politiska utspel. (Nordenson, 2008;13)

En opinionsjournalist förväntas vara partisk och föra fram ståndpunkter för sina argument (Ibid;24). Analystexterna utanför ledarsidan gör en tydlig bedömning av ett läge, men utan att framföra någon personlig önskan eller åsikt om hur det bör vara eller vilken politik som är bäst. Ledarsidans skribenter har däremot friheten att både analysera läget och ta ställning i sakfrågorna. (Ibid;67)

Lars Nord (2001), professor i medie- och kommunikationsvetenskap, skiljer mellan ledare och övriga typer av opinionsjournalistik. Ledarna är värderande med tydliga rekommendationer och ställningstaganden. Det som skiljer kåserier, kolumner eller nyhetsanalyser från ledaren är att sistnämnda har krav på sig att hålla en sammanhållen politisk linje bakom alla ställningstaganden. Analyser eller krönikor är inte på samma sätt hänvisade till en ideologisk grundsyn. Det är dock viktigt att påpeka att ledarskribenter inte måste tycka på ett särskilt på förhand givet sätt. (Nord, 2001;56ff)

3.3 Ideologi och idékonstruktioner

Vårt språk ger uttryck för bara delvis reflekterade föreställningar som påverkar hur vi betraktar världen runt omkring oss, hur vi tolkar verkligheten och vad vi faktiskt kan uppfatta av den. I vårt språk avspeglas våra idéer och ideologier (Bergström och Boreus, 2012;264). En idé kan vara en föreställning om verkligheten eller om hur man bör handla. Det kan också vara en värdering av företeelser. (Ibid;140)

Det finns många innebörder av begreppet ideologi. I denna studie avses statsvetarprofessorerna Herbert Tingstens (1941) ideologibegrepp som utgår från ideologi som en typ av idésystem. Ideologibegreppet är skilt från politiska ideologier och det är en neutral definition som inte bygger in positiva eller negativa effekter som sådana system kan ha i själva definitionen. (Tingsten, 1941) Tingstens definition innehåller tre element:

1. Värdepremisser – en viss syn på exempelvis ansvar och eller människans natur.
2. Verklighetsomdömen – faktuell och inbördes konsistenta påståenden om olika företeelser och förhållanden i samhället.
3. Konkreta rekommendationer – till exempel på handlingsförlag.

3.4 Lingvistisk analys av nyhetstext

Lingvistikprofessor Roger Fowler (1991), har studerat hur språket används i nyhetsmedier för att skapa idéer om verkligheten. Enligt Fowlers teori så finns det mellan människan och verkligheten hon upplever ett system av koder skapad av människan och samhället. Till exempel använder vi språket för att konstruera skillnader mellan exempelvis plantor och ogräs. Människan använder språket dels för att kommunicera och dels för att skapa organiserade mentala representationer av vår verklighet. Dessa representationer är laddade med värde och mening. (Fowler, 1991) Eftersom nyheter är en tolkning av verkligheten i språk kommer dessa oundvikligen bestå av koder och därför är nyheter alltid en social konstruktion och inte en återgivning av fakta. Fowlers perspektiv på språkets påverkan utgår från att alla språkliga uttryck har ett skäl. Hur vi uttrycker oss är alltid ett val. Skillnader i uttryckssätten bär på ideologiska skillnader eller skillnader i idéer. (Ibid)

3.5 Metaforer som beskrivningar av verkligheten

George Lakoff, professor i lingvistik, och filosofen Mark Johnson (2003), anser att vi lever med metaforer hela tiden och att de formar våra tankar och handlingar. Genom metaforiska tankebanor beskriver vi tingen och föreställningar om världen runt omkring oss. Lakoff och Johnson menar att metaforiska koncept får människan att förstå olika aspekter men att metaforerna alltid kommer att utgöra en förenkling av verkligheten. Olika typer av sanningar ger olika typer av betydelser. Metaforer är redskap för förståelse och har lite att göra med objektiv verklighet. Det är viktigt att inse att metaforer är partiska. På samma sätt som de kastar ljus på vissa saker så döljer de samtidigt andra. (Lakoff och Johnson 2003;5ff)

4. Metod

4.1 Kvantitativ innehållsanalys

Kvantitativ innehållsanalys är en metod som fungerar bra då man vill undersöka ett stort material. Metoden används för att besvara hur ofta eller hur frekvent olika kategorier förekommer i ett material, och hur stort utrymme dessa kategorier får. Innehållsanalysen syftar till att göra de hämtade uppgifterna likvärdiga och jämförbara (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012;197) Syftet med metoden är att kunna säga något om ett större material genom att generalisera resultaten från urvalet. (Nilsson i Ekström & Larsson, 2010;119)

4.2 Urval

Artiklarna i urvalet hämtades från tidningarna Dala-Demokraten, Svenska Dagbladet och Sydsvenskan publicerade under tidsperioden 1 juli 2009 till och med 30 juni 2011. Motiveringen till tidsperioden var att kunna följa upptakten i opinionsjournalistik under hösten 2009 fram till det att Grekland fick stödlån i maj 2010 och Irland i november samma år. Urvalet innehöll också texter från första hälften av 2011 för att kunna följa efterdyningarna och bedömningar förekommande i opinionsjournalistik efter att stödlånen börjat betalas ut. Genom att använda de tre valda tidningarna får materialet en spridning över ägare: Schibsted Media Group, Dala-Demokraten (med ekonomiskt stöd från Dala Tidningar) och Bonnier. Materialet fick också genom detta urval en geografisk representation. Materialet har också en politisk spridning eftersom Svenska Dagbladet är obunden moderat, Dala-Demokraten är obunden socialdemokrat och Sydsvenskan är obunden liberal. (Schibsted Media Group, 2012; Bonnier AB 2011; Dala-Demokraten AB, 2011) Urvalet består av något mer högerpolitiskt material, men detta är representativt för svensk dagspress, som studien avser uttala sig om, eftersom Sveriges dagspress är övervägande liberal (Svenska dagstidningar, 2013). I urvalet ingår bara texten från artiklarna, inga bilder har analyserats och inte heller artikelns placering.

Vid urvalet av artiklar gjordes en bred tolkning av opinionsjournalistik där kolumnister, ledare och analystexter räknades in. Vi utgick också från en publistisk syn på opinionsjournalistik. Urvalet omfattar därför också sådant som återfanns på debattsidor och var skrivet av exempelvis statsvetare, politiker eller ekonomer eftersom de texterna kan förväntas ha samma genomslag på läsarens tolkning. Däremot valde vi bort privata insändare. I Dala-Demokraten, Svenska dagbladet och Sydsvenskan kunde tre artikeltyper urskiljas inom ramen för opinionsjournalistik. Den första var krönikor och kolumner. Dessa artiklar var tydligt märkta med ”krönika” eller ”kolumn”. Den andra artikeltypen var debattartiklar och här återfanns de klassiska ledarna och debattsidor. Till debatt räknades det som Svenska Dagbladet kallar ”Brännpunkt”, Sydsvenskan kallar ”Aktuella frågor” eller ”opinion” och Dala-Demokraten kallar ”Korseld”. Den tredje artikeltypen var de texter som står som signerat material i anslutning till en nyhetsartikel och ska utgöra en förklaring eller kommentar till denna. Svenska Dagbladet använder vinjetterna ”Analys” och ”Perspektiv” till denna typ av fördjupande texter.

Signerade texter som ska representera en enskild journalists eller tidnings perspektiv utgör opinionsjournalistik i en bred bemärkelse. Ledare var en självklar del av materialet i studien

eftersom de tar ställning till krisen och presenterar lösningar. Men även de texter som klassas som analyser var viktiga analysenheter för att kunna se vilka förklaringsmodeller som dominerade bland medierna. I en bedömning av läget, som är analyskribentens roll, kommer denne att genom sin text presentera vad som ses som problemen. Att utstaka aktörers roll i problemen blir indirekt också en kompass i läsarens tolkning av hur dessa ska lösas. Därför grundade sig studien på samtliga tre typer av opinionsjournalistik, då de alla tillför förklaringsmodeller med problem, lösningar och aktörer för läsaren.

4.3 Genomförande - kvantitativ innehållsanalys

Det första steget i undersökningen var att få en uppfattning om hur stort utrymme krisen i Grekland och Irland har fått i tidningarna. Materialet hämtades ur mediearkivet Retriever där artiklar från 1 juli 2009 fram till 30 juni 2011 valdes ut från Dala-Demokraten, Sydsvenskan och Svenska Dagbladet. Sökorden som användes var ”krisen” och ”Grekland” eller ”Irland” eller snarlika ord; grekisk, grekiska, greker, Greklands, irländsk, irländska, irländare, Irlands, finanskris, eurokris, eurokrisen, finanskrisen, finanskrisens, eurokrisens. Sökning gav 1 303 träffar, varav ungefär en tredjedel enligt urvalskriterierna var opinionsjournalistik. Därefter valdes alla artiklar som huvudsakligen handlade om krisen i något utav länderna (mer än hälften av innehållet) eller i huvudsak om eurokrisen och tar upp något utav länderna, eller båda. Detta resulterade i 117 analysenheter. Artiklar valdes bort utifrån följande kriterier:

1. Artiklar som handlade om krisen i andra länder. Undantagsfall var om texterna i huvudsak (mer än hälften av innehållet) jämförde dessa länder med Irland eller Grekland.
2. Artiklar som fokuserade på (mer än hälften av innehållet) inhemsk politik eller inhemska frågor kopplade till krisen, till exempel protester.
3. Alla ”fråga-svar” – texter.
4. Texter om filmer, böcker och dylikt om krisen.

Materialet kodades sedan efter ett antal av oss uppställda variabler (se Bilaga 1 för kodschema och variabler). Variablerna möjliggjorde att belysa vilka aktörer som kopplades till krisen i respektive land. Variablerna gav också möjlighet att påvisa vilka framställningsformer som förekom och vilka problem och lösningar som presenterades.

4.4 Metodkritik - kvantitativ innehållsanalys

Ett metodproblem är att den kvantitativa innehållsanalysen inte kan fånga det som inte sägs manifest. Detta ger en begränsning i att analysen inte tar hänsyn till vad som inte sägs, vilket

kan vara nog så viktigt när man studerar framställningsformer (Bergström och Boreus, 2012;80ff). För att möta den problematiken har vi burit med oss frågeställningen om det outtalade till den kvalitativa undersökningen, där det ofta återfanns i metaforer.

Kritik mot metoden kan också ta fasta på att den inte fångar helhetskontexten. (Nilsson i Ekström och Larsson, 2010;125) Vi har i vår studie inte tagit någon hänsyn till var i tidningen texterna är placerade, hur de är bildsatta och vad som skrivs runt omkring. Men samtidigt innebär en kvantitativ innehållsanalys möjligheten att studera förekomsten av ett innehållselement i relation till ett annat, i vårt fall innehållet i texter om Irland jämfört med innehållet i texter om Grekland (Ibid;126).

Det finns också en risk för att helheten missas på grund att ens uppmärksamhet som läsare styrs av studiens utformning och kodschema och att man på så sätt osynliggör det manifesta textinnehållet som kan ha uppmärksammats vid en friare läsning av materialet. Problemet har minimerats genom att studien inleddes genom att läsa delar av urvalet mer förbehållslöst innan vi påbörjade analysen. (Bergström och Boreus, 2012;80ff)

Vid en kvantitativ undersökning bör man alltid sträva efter en så liten avvikelse som möjligt i kodningen mellan olika personer (Ibid, 2012;58). För att uppnå god validitet och reliabilitet har studien genomförts efter tydliga kriterier och allt material har kodats av två personer. Ett interkodartest genomfördes på tio analysenheter och avvikelserna var få i förhållande till det totala antalet variabler (överrensstämmelse var 96 %), vilket stärker studiens reliabilitet.

4.5 Kvalitativ idé och ideologianalys

Idé och ideologianalys används för att belysa ideologiska aspekter av debatter eller andra textsammanhang undersöks (Bergström och Boreus, 2012;172). Det finns inte någon given utvecklad mall för idé och ideologianalys och därför har forskaren stor frihet att utveckla analysinstrument som passar för det övergripande syftet (Ibid;173).

Studien utgår ifrån Tingstens ideologibegrepp och söker värdepremisser, verklighetsomdömen och konkreta rekommendationer i texterna. Vi har valt ut ett antal analysverktyg inspirerade av Roger Fowler, Georg Lakoff och Mark Johnson. Analysverktygen är offerroller, modalitet, nominalisering, kategorisering, ontologiska metaforer och orienterade metaforer.

Fowler visar hur verb skapar offerroller. Genom användningen av objekt och subjekt skapas föreställningar om vem som handlar och vem som utsätts för handlingen, vilket ger bilden av de handlingskraftiga och de maktlösa offren. Vilka som framställs som aktiva respektive passiva kan tolkas genom att titta på transitiva och icketransitiva verb. (Fowler, 1991;70ff)

Fowlers analysredskap Modalitet handlar om hur skribenter skapar bilder av vad som är *sanning, förpliktelse* och *önskvärdhet* (Ibid;85f). Genom att analysera vad som framställs som sant framkommer vilka verklighetsomdömen som är en del av ideologin. Genom att analysera förpliktelse kan vi finna värdepremisser om ansvar; vem som är förpliktigad att handla eller låta bli. Vi kan också finna värdepremisser genom att studera vad texten uttrycker som eftersträvansvärt.

Styrkan med en kvalitativ undersökning är att studien också kan fånga vad som utelämnas. Fowlers analysredskap nominalisering, när ett verb används i substantivform, syftar till att uppmärksamma hur mycket information som faktiskt blir utelämnad jämfört med om en hel mening hade använts (Ibid;79f). Ett exempel på nominalisering kan vara att verbet investera används i substantivform; investeringar. Nominalisering skapar distans till vad ordet innebär konkret, till exempel bygga fabriker, placera pengar i aktier eller köpa ett hus. Vem som investerar, i vad och i vilket syfte utelämnas. Det gör också att det är svårare för läsaren att ta ställning till påståendet eftersom det blir mer abstrakt.

Fowler menar att människan hela tiden kategoriserar andra människor för att ordna sin omvärld. Kategorierna beror av sin sociala kontext, ibland är vi lärare, ibland kvinnor och så vidare. I medier är syftet med kategoriseringarna ofta att förenkla för att passa mallen för framställningsformen som ska vara dramaturgisk och rymmas inom ramen för textens tilldelade utrymme. Alla lever vi med homogena föreställningar om grupper som ett sätt att orientera oss i vardagen (Ibid;17). Kategorier kan avslöja såväl värdepremisser, verklighetsomdömen som konkreta rekommendationer.

Ontologiska metaforer har att göra med hur människor ser på känslor, händelser eller företeelser. Metaforerna används också för att personifiera uttryck. (Lakoff & Johnson 2003;33) De orienterande, rumsliga, metaforerna beskriver företeelser som rörelser eller riktningar (Ibid;14ff). Genom att studera vad som ligger bakom metaforens billiga betydelse kan det bakomliggande idésystemet belysas.

4.6 Genomförande –Idé och ideologianalys

För att finna underliggande ställningstaganden har meningar ur texterna som visade på det Fowler kallar modalitet analyserats och jämförts mellan länderna. I studien undersöktes förpliktelse, vad som hålls för sant i texterna och vad som hålls för önskvärt. Utöver modalitet analyserades även metaforer och tolkades utifrån Lakoff och Johnsons teoretiska angreppssätt på språket. Vi studerade offerroller och kategoriseringar utifrån Fowlers lingvistiska perspektiv. De textuella elementen har analyserats för att påvisa vad dessa kan innebära för tolkningen av texten och vilka verklighetsomdömen, konkreta råd och värdepremisser som finns representerade i texterna. På så sätt önskar vi kunna belysa vilka ideologier eller idésystem som ligger till grund för opinionstexterna och om idéerna skiljer sig, eller liknar varandra, beroende på om de rör Irland eller Grekland. Urvalet i den kvalitativa analysen utgjordes av typfall och särfall framkomna i den kvantitativa delen av studien, totalt fem stycken artiklar (se Valda artiklar 5.2.1).

4.7 Metodkritik - Idé och ideologianalys

En styrka med att välja specifika lingvistiska analysredskap är att metoden blir tydlig och intersubjektiviteten hög. Tydligheten medför att en upprepning av studien skulle vara fullt möjlig och reliabiliteten god (Bergström och Boreus, 2012;170).

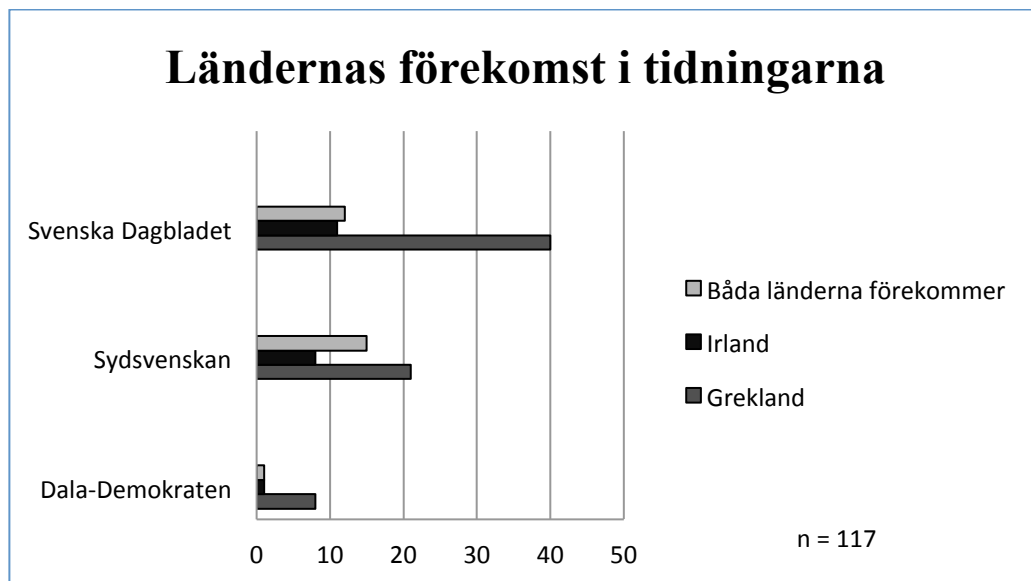
En styrka med att undersöka metaforer är att dessa både kan säga något om vad avsändaren velat uttrycka med sin text, ett medvetet budskap, och kan vara ett uttryck för en mer omedveten syn på verkligheten. En svårighet med metaforer som analysredskap är att de påverkas av den personliga associationen, vilket kan påverka intersubjektiviteten. Men Bergström och Boreus menar att detta inte behöver vara så problematiskt utan att många metaforer, som exempelvis vattenmetaforer kring ”våg” eller ”översköljas”, är relativt lätt att finna enighet kring. De menar att problemet kring intersubjektivitet är större när det handlar om vilken tolkning som görs av metaforens betydelse (Ibid;295f). För att detta problem inte ska skada studiens resultat tolkade vi våra analysenheter med försiktighet.

5. Kvantitativa resultat

5.1 Artiklarnas spridning

Totalt har 117 analysenheter legat till grund för undersökningen. I en artikel kan det förekomma flera variabelvärden och antalet värden kan bli fler än antalet analysenheter. Flest artiklar publicerades i maj och november 2010 och i juni 2011. Att tidningarna har valt att

publicera artiklar om krisen vid dessa tidpunkter hänger ihop med att EU höll toppmöten för att besluta om länderna skulle få stödlån

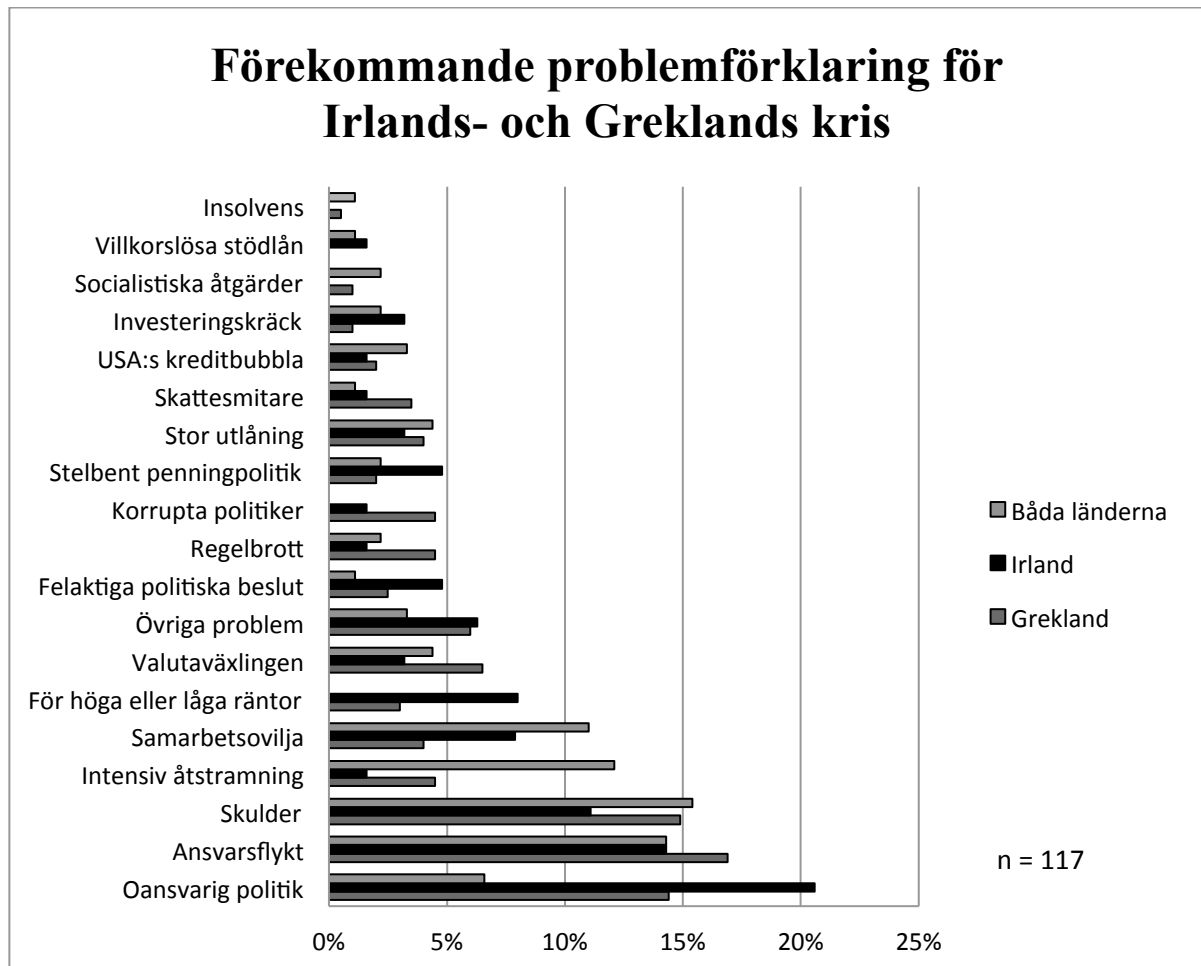
Figur 1. Figuren visar fördelningen av texterna om respektive land för tidningarna Sydsvenskan, Svenska Dagbladet och Dala-Demokraten.

I figur 1 framgår att artiklarna i urvalet handlade främst om krisen i Grekland, nästan 70 stycken artiklar berörde landet medan det var 20 artiklar som handlade om Irland. Svenska Dagbladet stod för den största delen av rapporteringen om Greklands krisen och skrev betydligt mindre om Irland. Om de artiklar där bägge länder förekom räknas in publicerade Svenska Dagbladet totalt 52 artiklar om Grekland, medan Irland förekom i totalt 23 artiklar. Sydsvenskan är den tidning som har haft den jämnaste fördelningen av publicerade artiklar om krisen i länderna, 21 artiklar handlade om Greklands krisen medan 8 handlade om krisen på Irland. 15 artiklar i Sydsvenskan handlade om krisen i båda länderna. Dala-Demokraten är den tidning som har minst antal artiklar om krisen och där var det 8 artiklar om Grekland men bara 1 artikel om Irland och 1 där båda länderna nämndes.

5.2 Problemen bakom krisen

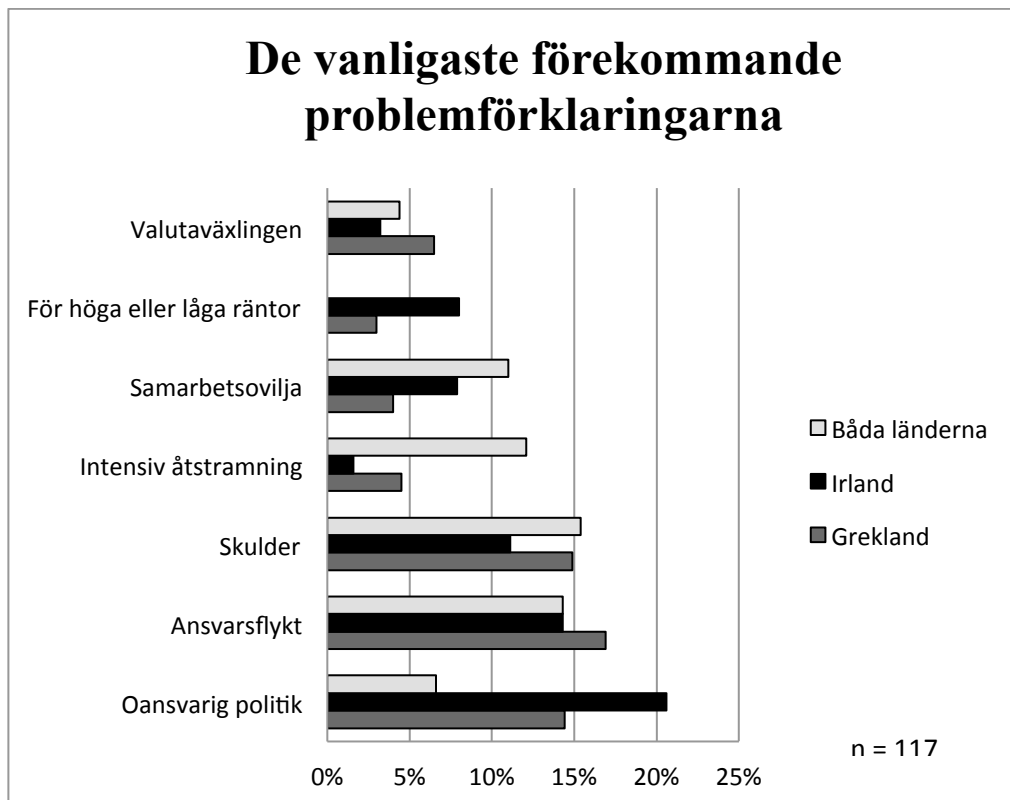
Figur 2 nedan visar att det finns många olika åsikter om krisens problem. Problemen delades in i totalt 19 kategorier. Det fanns en viss skillnad i problemframställningen när det gäller *valutaväxlingen* som beskrivs som ett större problem för Grekland, sju procent, jämfört med Irland, tre procent. Bland de analysenheter som behandlar Grekland var det fyra procent som

nämnde *skattesmitning* som en del av problemet, jämfört med Irland där det endast var två procent som såg det som ett problem. I texter där båda länderna förekommer så ses intensiv åtstramning som ett problem, vilket är intressant för det visar att man är kritisk till sättet att lösa krisen och detta gäller för båda länderna.

Figur 2. Det förekom många olika problemförklaringar i opinionstexterna. Den vanligaste var oansvarig politik. Övriga problem var kapitalismen, försvarsutgifter, kortsiktiga lösningar, slappt ramverk, för sent agerande, lönesänkning, reformtröghet, strejker, låg rörlighet i unionen, privatiseringar, avregleringar och deflationspolitik.

Figur 2 visar att det inte finns någon huvudförklaring utan många olika orsaker till krisen och vilken problembild materialet väljer att visa beror helt och hållet på vilket perspektiv som skribenten har.

Figur 3. I figuren ovan syns att oansvarig politik var det vanligaste förekommande problemet för Irland och ansvarsflykt var det vanligaste förekommande problemet för Grekland. Skulder var det vanligaste förekommande problemet i texter där båda länderna nämndes.

Figur 3 visar att de tre kategorierna *skulder*, *oansvarig politik* och *ansvarsflykt* är störst för både Irland och Grekland. Men det finns en skillnad i vilket problem som är det vanligaste förekommande problemet. I Greklands fall är det *ansvarsflykt* medan det är *oansvarig politik* i texter om Irland. De två olika kategorierna hänger ihop men det finns en viss skillnad då ansvarsflykt kan tillskrivas andra aktörer än politiker till exempel folket, finansmarknaden eller banker. Ansvarsflykt kan också vara att aktören inte handlar utan skjuter problemen på framtiden medan oansvarig politik syftar till dåliga beslut. Resultatet skiljer sig mellan länderna på så sätt att många texter om Grekland beskrevs folket som de som flyr ansvar:

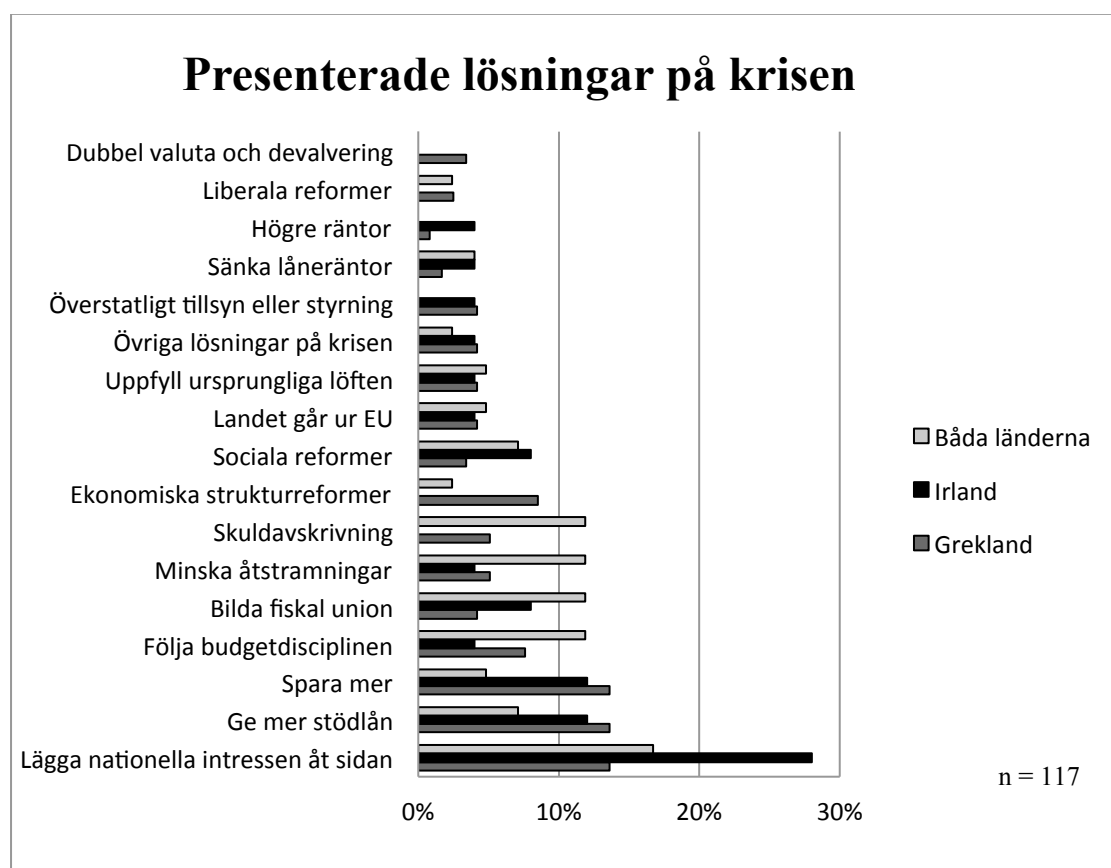
Helan och Halvan, om någon minns dem, hade en benägenhet att ställa till det för sig. I regel var det Helans fel och i regel skyllde han på kamraten. "Well, here s another nice mess you've gotten me into!" flick Halvan ständigt höra. Likadant tycks greken i gemen resonera - den här röran är verkligen inte hans fel (Sydsvenskan, 25/5 2011)

I texter om Irland är det istället politikerna som varit oansvariga, problemet är oansvarig politik:

På Irland släppte regeringarna fram en fastighetspris och låneboom utan motstycke. Politikerna ingrep inte med nödvändiga nationella åtgärder. Visst gjorde euron att man i Dublin inte kunde höja räntan, men mot en fastighetsprisbubbla finns det betydligt effektivare metoder än räntepolitik som man på Irland kunde ha utnyttjat. Den lättsinniga irländska ekonomiska politiken bestämdes inte heller i Frankfurt utan helt och hållet i Dublin (Svenska Dagbladet, 28/11 2010)

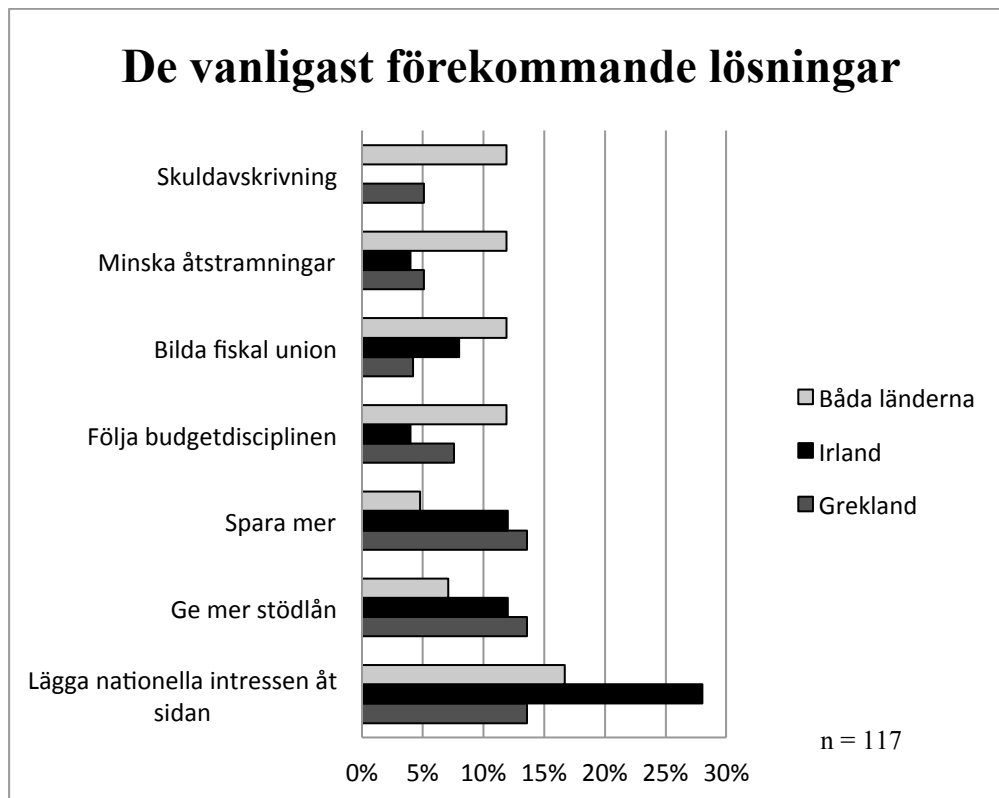
5.3 Lösningar för krisen

Parallellt med att det finns många problem bakom krisen så finns det nästan lika många lösningar. Figur 4 nedan visat att det fanns 17 olika kategorier över hur krisen bör lösas.

Figur 4. I figuren ovan syns lösningarna för krisen. I kategorin övrigt fanns; skydda skattebetalarna, tryck nya pengar, fria lönesystem, låt bankerna vara med och betala, skärpta regler och skapa ett europeiskt oberoende kreditinstitut.

I figur 4 går det att urskilja att i texter om Grekland så var det fem procent av lösningsförslagen som såg *skuldavskrivning* som en möjlig lösning till krisen medan det i texterna om Irland inte alls förekom som en lösning. Däremot så fanns skuldavskrivning som en lösning när texterna handlade om båda länderna.

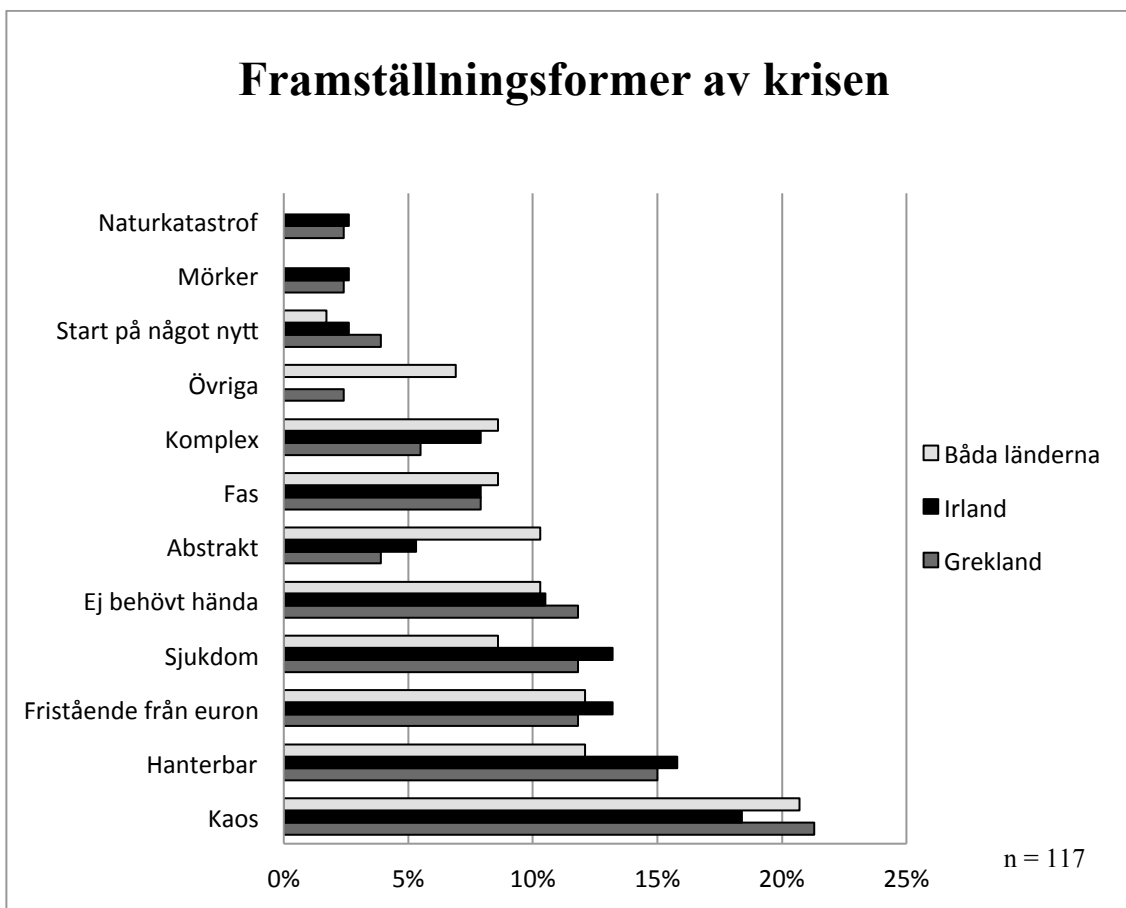
Figur 5. I figuren syns det att kategorin lägga nationella intressen åt sidan var den vanligast nämnda lösningen på krisen.

I texter om Grekland utgör tre kategorier tillsammans nästan hälften av lösningförslagen om hur krisen ska hanteras i Grekland: att Grekland ska *lägga nationella inte intressen åt sidan*, att *ge Grekland mer stödlån* och att *landet måste spara mer*. Att lägga nationella intressen åt sidan utgjorde 15 procent av lösningarna i Grekland, men var en ännu större kategori för Irland där den utgjorde nästan 30 procent av lösningarna.

Det är av allt att döma en tidsfråga innan EU tvingas trola fram ett ekonomiskt räddningspaket även för Irland. Eller snarare: en tidsfråga innan Irland tvingas tacka ja till ett sådant erbjudande. Inte minst för att förhindra att Spanien - en avsevärt större ekonomi - på allvar dras in i krisen. Men det tar emot. Irländarna värnar sin självständighet. (Sydsvenskan, 18/11 2010)

5.4 Krisens framställningsformer

Figur 6 nedan visar att finns 12 olika kategorier för hur krisen framställs i materialet. Generellt är framställningsformerna av krisen väldigt lika för båda länderna.

Figur 6. Ovan syns de framställningsformer som förekom i opinionsjournalistik om krisen. Övriga metaforer var följande: krisen som en rörelse, krisen som en drog, krisen som krig och krisen som dubbel.

Den vanligaste framställningsformen i artiklarna var kaos och förekom i en femtedel av materialet för både Irland och Grekland. I följande utdrag beskrivs krisen i Grekland med typiska kaosmetaforer:

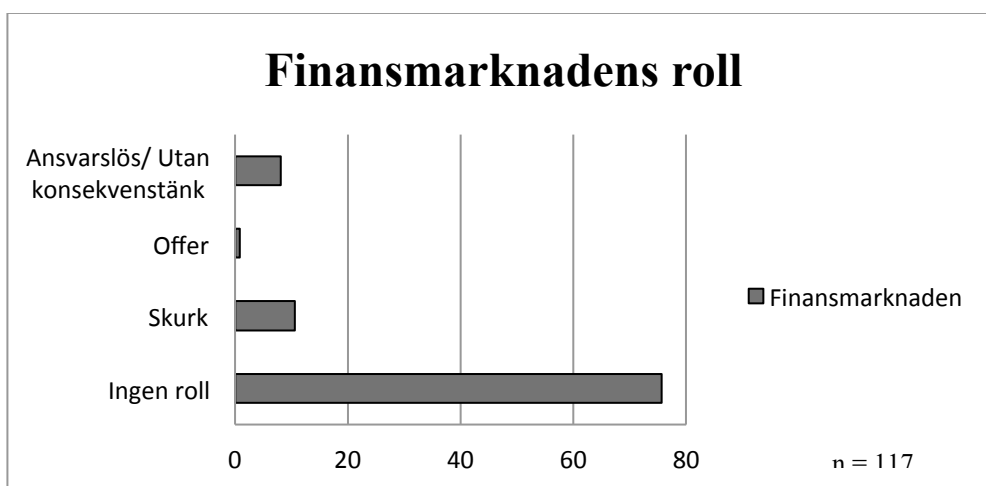
För det ser mörkt ut. Nedskärningarna som den grekiska regeringen tvingats till är drakoniska. En stor majoritet av det grekiska folket motsätter sig planerna. På gatorna ropar de mest upprörda: Tjuvar! Förrädare! EU, Europeiska centralbanken och IMF kräver mycket hårda nedskärningar. Problemet är att ju större nedskärningarna blir, desto snabbare faller den grekiska ekonomin ännu längre ner mot botten (Dala-Demokraten, 7/6 2011)

5.5 Aktörernas roller

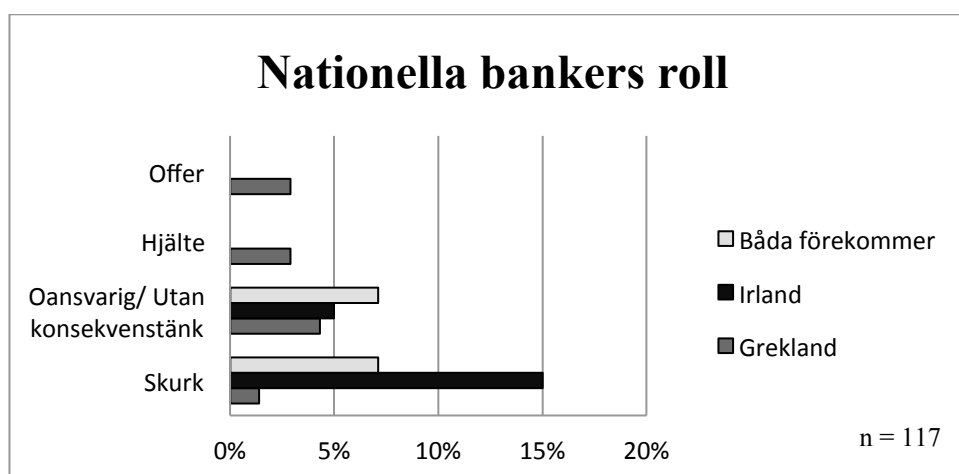
De aktörer som förekom fick i studien fyra skilda roller: *skurk*, *hjälte*, *offer* eller *oansvarig/utan konsekvenstänk* (se bilaga 1 Kodschema). Totalt förekom 12 olika aktörer. I

en femtedel av texterna var EU en aktör. Andra vanligt förekommande aktörer var regeringen och befolkningen i respektive land, tätt följt av IMF.

EU framställs både som hjältar och skurkar för bägge länderna. I texter där IMF har en roll framställs de generellt som hjältar. Den vanligaste framställningsformen för nationella politiker är skurkar. Även staten och regeringen framställs ofta i denna roll. I nästan 40 procent av materialet framställs staten eller regeringen som skurkar eller ansvarlösa i bägge länderna. I figur 7 nedan syns också att finansmarknaden ofta framställs som skurk eller ansvarlös/ utan konsekvenstänk. I en enda artikel framställs finansmarknaden som offer.

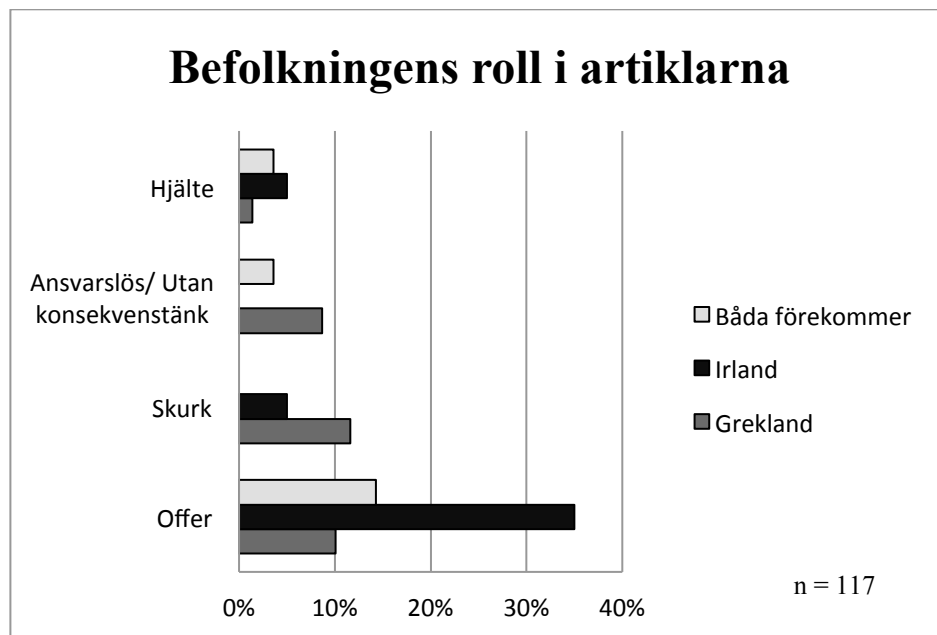

Figur 7. I figuren ovan syns finansmarknaden roll i opinionsjournalistik om krisen. Till aktören finansmarknaden räknas privat långgivare och investerare, kommersiella banker, ekonomiska bedömare, kreditvärderingsinstitut och kreditföretag.

Figur 8. I figuren ovan syns bankernas roll i opinionsjournalistiken om krisen.

Bankerna framställs som skurkar och oansvariga i både texter om Irland och Grekland men i större utsträckning i texterna om Irland. I figur 8 syns att nationella banker är skurkar i 15 procent av materialet om Irland medan de utpekats som skurkar i en och en halv procent i texterna om Grekland. Bankerna framställs förutom som skurkar eller oansvariga även som både hjältar och offer i texterna om Grekland medan de kategorierna inte förekommer alls i texterna om Irland.

Figur 9. I figuren ovan syns befolkningens roll i opinionsjournalistik om krisen.

En annan skillnad i rollerna finns i hur befolkningen beskrivs i de olika länderna och detta går att se i figur 9. När det handlar om irländarna så beskrivs de i större utsträckning som offer i texterna jämfört med texter om grekerna. Totalt framställs irländarna som offer i 35 procent av materialet medan grekerna bara framställs som offer i 10 procent av texterna. En femtedel av texterna framställer Greklands befolkning som skurkar, naiva eller ansvarslösa medan denna framställning var ovanlig i texterna om Irlands befolkning.

6. Kvalitativa resultat

6.1 Valda artiklar

I den kvalitativa delen var urvalet baserat på resultatet i den kvantitativa undersökningen. Två artiklar där folket var aktör valdes ut för att kunna analysera skillnaderna mellan hur det irländska folket omskrivs (O'Mahony, 11/10 2009) och hur det grekiska folket omskrivs

(Rudbeck, 27/6 2011) eftersom det kvantitativa resultatet pekade på att grekerna framställdes som skurkar i stor utsträckning, medan det irländska folket istället beskrevs som offer i opinionsjournalistiken. Därefter valdes en av de artiklar som gör skillnad mellan Irland och Grekland som land (Ohlsson, 16/5 2010). Analysen av ovanstående texter syftar till att förtydliga hur denna skillnad görs i språket med avseende på framställning och att tolka vilka idésystem som ligger bakom en sådan åtskillnad. Den fjärde artikeln (Cervenka, 21/11 2010) utgörs av ett typfall för framställningsformer och valdes för att kvalitativt kunna analysera vilken tolkning framställningsformerna representerar. Den femte artikeln i urvalet (Cervenka, 2/5 2010) var av intresse eftersom den utgjorde ett särfall. I denna artikel utmålades finansmarknaden som offer, en roll som i övrigt inte återfanns alls i materialet.

6.2 Borta är sagans kruka med guld

Artikeln *En stad med identitetskris* är publicerad 11/10 2009 och är skriven av Karin O'Mahony. Det är en krönika från Svenska Dagbladet och handlar om att Irland, som tidigare var på ekonomisk uppgång, drabbats hårt av finanskrisen och ekonomiska slitningarna märks av i Dublin. Trots svårigheterna ses Dublin fortfarande som en stad som har behållit sin unika charm och invånarna är vänliga och humoristiska.

Viktiga egenskaper som Dublinborna nämligen behållit genom krisen är vänlighet, talförhet och sinne för humor. Ett bevis på det sistnämnda är den graffitimålning av en rödskäggig leprechaun i klassiska gröna kläder – men med ut-och-invända fickor i gesten för luspank [...] Borta är alltså sagans kruka med guld – men regnbågen finns kvar (O'Mahony, 11/10 2009)

I ovanstående citat beskrivs Dublinborna som ett folk med självdistans eftersom de kan skämta om sin egen situation genom att vända figurens fickor ut och in. Texten innehåller ett antal metaforer. Landets kris framställs som att pengarna är slut men att hoppet finns fortfarande kvar och den försvunna *krukan med guld* står i kontrast till *regnbågen* som fortfarande finns bortom horisonten. I texten fanns också orienterade, rumsliga metaforer: *den keltiska tigerns framfart* och *bostadsmarknaden* som hade *tvärnitat*. Båda metaforerna bygger på att *framåt* är något positivt. Vidare finns det ontologiska metaforer där uttryck som *arbetslösheten* och *den keltiska tigern* personifieras. Även Dublin som stad besjålas och beskrivs som *en stad med identitetskris*. En stad eller ett land, som båda är fysiska platser, kan inte ha röra sig framåt eller ha en identitetskris.

I texten förekom nominaliseringar i form av substantiven *arbetslösheten* och *krisen*. Detta tyder på att texten är förenklad. *Arbetslösheten* är en substantivform för verbet att vara *arbetslös*. Genom att använda substantivformen skapas en distans till vad ordet innebär som till exempel att inte ha ett jobb och att inte kunna tjäna pengar. Vem som är arbetslös, varför så många människor är arbetslösa och varför fler och fler blir det utelämnats. Vidare fanns kategoriseringar av folket i texten i form av *Dublins invånare*, *Dublinborna* och *svenskar*. På så sätt blir folket en homogen grupp i texten. Genom kategoriseringarna fokuserar texten på människans perspektiv, vilket möjliggör för läsaren att kunna känna identifikation.

I texten gick det även att urskilja modalitet (se metodavsnitt 4.6). Det fanns sanningar om Irlands krisen och dessa var att landet har *drabbats hårt*, att *politiska slitningar märks* och att *det ekonomiska världsläget är dåligt*. En annan sanning som förekom i texten handlade om tid och förändring. I texten beskrevs det som en sanning att det är stor skillnad på Irlands karaktär nu jämfört med förr och att de har gått från att ha varit stolta. Dessutom fanns det sanningar om Dublinbornas karaktär såsom att de är *vänliga*, *har talförhet och sinne för humor* och att Dublin har en *unik charm*.

Texten innehöll också önskvärdhet där *ekonomisk tillväxt*, *låg arbetslöshet* och *politisk konsensus* var eftertraktat. Det fanns även önskvärdhet i form av att *lördagsmassorna ska myllra igen*. Detta utgör verklighetsomdömen i textens idésystem då det skrivs som konsistenta påståenden om olika förhållanden i samhället, som att ekonomisk tillväxt per definition är något bra. En helhetstolkning visade att hålla hoppet uppe blir en underliggande konkret rekommendation i textens idésystem.

6.3 Syndarna är många

Artikeln *Europas bästa idé* tillhör opinion och är publicerad 27/6 2011 av Carl Rudbeck i Sydsvenskan. Den handlar om att EU var en god idé från början, men har utvecklats till ett urartande överhetsprojekt. Det största problemet för EU är Grekland, vars kris kan dra ner andra länder i samma situation. (Sydsvenskan 28/6, 2011)

Texten innehöll orienterande metaforer som *att ibland får vi höra att nu ska vi inte leta efter syndabockar utan se framåt* och *att unionen håller på att bli ett slags monster som växer okontrollerat åt alla riktningar*. Att se framåt är kopplat till det positiva, där framåt är

eftertraktat medan bakåt är oönskat. Att något växer okontrollerat åt alla riktningar är negativt för det är en kraft som inte går att kontrollera och försvinner bort från oss. I texten fanns dessutom ontologiska metaforer som att unionen håller på att bli ett monster. EU beskrivs som en varelse, vilket ger unionen en kropp. Ett annat exempel är att EU:s grundidé skildrades som *lysande och fredsbringande*. Egentligen kan en idé inte lysa och en idé kan få människor att skapa fred men idén i sig kan inte skapa freden.

Krisen nämndes även som en sjukdom med metaforen att landet *hotar att smitta hela Europa*. Sammanhanget blir att Grekland är sjukt på grund av sin kris och detta kan komma att drabba fler länder i Europa. Trots att landets kris beskrevs som en sjukdom så framställdes landet som skyldiga till krisen för den har de skapat själva. I texten fanns även metaforer om kaos:

Grekland har levt på samma sätt i många år utan att andra länder har protesterat. Den kultur som har fört landet till ruinens brant är gammal. De som ursprungligen släppte in Grekland i unionen måste ta på sig en betydande del av skulden (Rudbeck, 27/6 2011)

I citatet skildras Greklands kultur som att ha fört *landet till ruinens brant*. Sammanhanget blir att ruinen är desamma som kaos och de är nära att falla ner i fördärvet.

Vidare nämns metaforer som att *skuldbördan måste axlas* av de ekonomer som grundade euron och bestämde att *en storlek kommer passa alla länder*. Axla innebär att man bär något och kan tolkas som att ekonomerna bör bära skulden. Bägge ovanstående metaforer utgör värdepremisser för vem som tillskrivs ansvar i texten; ekonomerna och grekerna med deras kultur. Skuld fördelades också i texten genom modalitet i form av förpliktelser; *De som ursprungligen släppte in Grekland i unionen måste ta på sig en betydande del av skulden*.

I texten beskrivs även EU-kommissionens ordförande José Barroso som maktlös men som en aktör som ändå försöker ta på sig äran genom att *tränga sig in i bildens hörn*. Det betyder att Barroso alltid vill vara med på pressbilder, vilket betyder att han vill ta åt sig äran fastän han själv inte har gjort något. Detta kan tolkas som modalitet om förpliktelse, där Barroso inte har gjort vad han borde eller utgör sig för att ha mer handlingsmakt än vad han egentligen har.

I analysen framkom även nominaliseringar i form av *korrupption* och *kris*. Dessa substantiv har sitt ursprung från verben korrumpa och krisa. Substantivformen skapar en förenkling av verkligheten och orden skapar en distans i texten. Det gör också de många kategoriseringar

som förekom: *EU:s grundare, stormakterna, byråkrater, världens mäktiga, de stora grabbarna, syndabockar, syndare, de som ursprungligen släppte in Grekland, ekonomer, svenska riksdagsledamöter, engelsmännen, de som orsakat dagens kris, andra* (som får ta konsekvenser) och *grekerna*. Stora grupper blir homogena i texten och alla ekonomer beskrivs som om de gett samma riktlinjer för EU-samarbetet, vilket är en förenkling.

Vidare förekom modalitet i form av sanning. Många utav sanningarna handlade om krisen; krisen framställs som att den inte är så *katastrofal som en enda dag i Flandern under första världskriget*, att *krisen har en lång historia och syndarna är många*, och att Greklands kultur har skapat krisen. Här utdelas en värdepremiss om ett tydligt ansvar för situationen. Modalitet förekom också i form av önskvärdhet om att *syndarna borde lära sig något av krisen*. De offer som fanns i texten var EU:s grundare som skapat ett EU som deras efterföljare nu har förstört. Ett annat offer är även nästa generation som måste ta konsekvenserna av dagens misstag.

6.4 EU-doktorer och mirakelmedicin

Artikeln *Höga insatser när EU:s bluff synas* är från 21/11 2010 och är skriven i Svenska Dagbladet av Andreas Cervenka. Texten handlar om att irländska banker har blivit räddade av ECB och irländska staten vilket har resulterat i att staten istället för bankerna behöver ta stora lån. Skribenten menar att lånen är en skenlösning som egentligen bara skjuter problemen på framtiden.

Ur analysen framkom det att artikeln innehöll ontologiska metaforer som *farsartade stresstest, politisk överlevnad, kalla fakta* och *finansakrobatik*. Dessa metaforer har att göra med hur människor ser på företeelser. Exempelvis har metaforen *politisk överlevnad* att göra med att politikens värld är hård och det gäller att klara sig som politiker i detta klimat, inte att man ska överleva ordagrant. Att stresstesterna är farsartade kan tolkas som att de saknar verklighetsanknytning eller som att de är ett skämt.

Texten innehöll flera metaforer som har att göra med hur politiker, centralbankschefer och bankdirektörer sköter krisen. Ett tydligt exempel är meningen: *för att kunna hänga med i de allt snabbare och märkligare svängningarna i världsekonomin är tvärtomspråket ett av de bästa verktygen*. Tvärtomspråket är en metafor för att dessa aktörer inte säger vad de menar, med andra ord att de döljer sanningen. Deras sätt att tala beskrivs som tungomål:

Detta tungomål, som existerat så länge det funnits makthavare, har fått ökad spridning under finanskrisen och talas i sin mest fulländade form av politiker, centralbankschefer och bankdirektörer (Cervenka, 21/11 2010)

I citatet ovanför har *tungomålet*[...] fått ökad spridning, vilket betyder att allt fler makthavare använder sig av detta språk. Tungomålet är en ontologisk metafor då språket får egenskapen av att kunna växa och sprida sig. *Tvärtomspråkets* trovärdighet jämförs vidare i texten med utsagan: *Charlie Sheen har inga drogproblem*, vilket är ett metaforiskt koncept som bygger på att det finns en förförståelse att Charlie Sheen egentligen har drogproblem, därmed finns det ingen trovärdighet alls i politikernas, centralbankchefernas och bankdirektörernas uttalanden. Att inte tala sanning framställs som ett sätt att fly problemen och kan tolkas som en värdepremiss om ansvar. Vidare fanns sjukdomsmetaforer som framställde EU-ländernas ledare som *EU-doktorerna* och att dessa läkare *skrev ut medicin*, som inte alls var effektiv:

Sex månader tog det för finansmarknaden att klura ut den mirakelmedicin mot skuldsjukan som EU-doktorerna skrev ut i våras bestod av värdelöst sockervatten. Strategin att till varje pris glömma och gömma allt som är jobbigt börjar få ett högt pris (Cervenka, 21/11 2010)

I citatet finns metaforer i form av *mirakelmedicin*, *skuldsjukan* och *värdelöst sockervatten*. Metaforerna är kopplade till sjukdom, där pengarna var medicin, sjukan de stora skulderna som Irland drabbats av och *sockervatten* de verkningslösa stödlånen. Metaforen bygger på att sockervatten inte är någon medicin och hjälper därmed inte mot sjukdomar. Senare i texten förekommer även metaforer baserade på droger. Krisen beskrivs som att den sprids mellan länderna på samma sätt som missbrukare smittar varandra med exempelvis HIV eller hepatit genom blodet då de delar nålar:

Det som EU:s tänkta medicin åstadkommit är inte att bota sjukan utan att sprida den, som om alla EU-länder tvingas dela en smittad nål. Resultatet blir att hela eurozonen riskerar att dras ned i misären, även de länder som inte gjort något för att förtjäna det (Cervenka, 21/11 2010)

Sjukdomsmetaforen ovan kan tolkas som en värdepremiss om ansvar där skulden ligger på EU:s ledare. De har gett de sjuka länderna den *smittade nålen* och sagt att de ska bli friska, när länderna i själva verket blev sjukare.

Beslutet som nämndes tidigare, det värdelösa sockervattnet, innebar att EU-ledarna beslutade att Irlands banker fick låna pengar av *marknaden*. Varken bankerna eller EU- ledarna har i texten funderat på konsekvenserna av att dessa pengar har höga räntor:

Med denna oprövade papperskonstruktion lät sig marknaden nöjas och gled igenom hela den här sommaren med ett fånigt leende på läpparna ungefär som om räddningspengarna hade fixats fram av en armé trisskrapare i en underjordisk hangar några kvarter från EU-skrapan. (Cervenka, 21/11 2010)

I ovanstående citat personifieras marknaden och får mänskliga egenskaper. Citatet kan också tolkas som ett verklighetsomdöme om att marknaden som fenomen är lättlurad. Marknaden framställs som att den borde ha förstått att det inte fanns några pengar i EU, vilket framgår i det metaforiska konceptet: *armén av trisskrapare i en underjordisk hangar*. Metaforen bygger på förförståelsen att det är låga odds att vinna på triss.

När makthavarnas tvärtomspråk genomskådas av övriga aktörer i texten, dök metaforer som handlade om reaktioner upp: *placerare försökte bli av med irländska statspapper snabbare än stöldgods, den bubbla som Europa levit i har slutligen spruckit och kreditsufflén föll ihop*. Här framställs både EU och placerare som oansvariga eller utan konsekvenstänk.

Länderna som är krisdrabbade har en situation som beskrivs med kaosmetaforer: *stater som står på ruinens brant*. Ruinen är en metafor för att länderna snart faller ner. Irland får i texten inte hjälp ur sin svåra situation. De räddas inte *ur skuldfällan*, utan den kommer *slå ihop ännu snabbare*. Detta betyder att lånen som bankerna har tagit inte har varit bra för landet, utan bara förvärrat situationen. Bankerna ges ett ansvar i texten för att de inte har insett detta. Metaforer i texten framställde bankerna som själviska och som skurkar:

Detta gäller särskilt banker. Istället för ordnade konkurser och skuldnedskrivningar har Europas banker fått all tänkbar hjälp, både från hemmaplan i sina respektive länder och från ECB, för att skjuta upp, dölja och gömma undan sina problem (Cervenka, 21/11 2010)

Att bankerna försöker *skjuta upp, dölja och gömma undan sina problem* är en metafor då problemen framställs som en sak som man kan gömma och låtsas som att den inte finns. Vidare beskriver texten att det är skattebetalarna som problemen döljs för och de framställdes som oskyldiga offer.

I texten fanns dessutom metaforer om lösningar såsom att *frågan ställs på sin spets*, vilket innebär att detta måste lösas väldigt snart. Vidare skrevs också att *ta en stor smäll nu eller lägga en filt över det jobbiga och hoppas att det försvinner*. Den sista lösningen är en uppmaning om att låta bankerna förlora pengar. Detta utgör ett konkret råd i ett idésystem. Det fanns också värdepremisser i form av ansvar då *misskötta länder har fått fortsätta sprätta lånade euro*.

Analysen visade också att nominaliseringar förekom i texten. Substantiv som *insatser* och *risker* skapas från verben att satsa pengar och riskera. Texten innehöll också förenklande kategoriseringar där aktörer i krisen klumpas ihop till homogena grupper som får samma roll. *EU-doktorerna* är alla skurkar och *centralbankschefer, politiker, bankdirektörer* är alla lögnare då dessa pratar tvärtomspråket. Misskötta länder klumpas också ihop till en kategori. Här görs ingen skillnad på Irland och Grekland.

Modalitet förekom och texten innehöll sanningar om att Europa har levt i en bubbla och ignorerat de växande problemen. Texten håller också för sant att det finns *länder som inte har förtjänat krisen* som nu blir drabbade. Detta kan tolkas som värdepremisser kring ansvar. Det är politikerna som flyr undan sin plikt men också finansmarknaden; privata långgivare *måste* vara med på förlusten. Det finns också verklighetsomdömen i texten, exempelvis att fonden för lånen är stor och att *världsekonomin är svår att förstå*. Detta behandlas som givet och stämmer väl överrens med de förenklande sjukdomsmetaforerna. Detta blir ett påstående om samhället i ett idésystem som inte problematiseras i texten.

6.5 Grekland är ett patologiskt särfall

Artikeln *Släpp Grekland* tillhör opinion och är skriven 16/5 2010 av Per T Ohlsson i Sydsvenskan. Artikeln handlar om att EU:s finansministrar enats om att Grekland ska få 750 miljarder euro för att förhindra att deras kris påverkar andra länder. Skribenten till texten menar dock att pengarna bara kommer att ha en positiv verkan om EU skärper ram- och regelverket, som från början är felkonstruerat.

Krisen i Grekland framställs som sjukdom och smitta, skribenten skriver bland annat att *krisen i Grekland hotar att smitta av sig på andra* och att *Grekland är ett patologiskt särfall*. Det fanns också metaforer som utdelade ansvar och beskrev att Grekland själva ligger bakom krisen: *Grekland betalar ett högt och självförvållat pris* och *denna kris är något som grekerna*

har ställt till för sig själva. Det fanns också metaforer som var kopplade till kaos som att *krismolnen hopar sig* och *eurokrisens epicentrum*, där det sistnämnda är en punkt i atmosfären där en jordbävning eller underjordisk explosion äger rum.

Ett mönster av skurkar fanns också i texten, vilket kan ses som värdepremisser i ett idésystem. Tyskland och Frankrike beskrevs som länder som *lyckades slinka undan denna straffprocedur* när de bröt mot stabilitetspakten. Politiker är aktörer som beskrivs som lömska. Att vara *klåfingrig* har betydelsen att inte kunna låta bli att pilla på det som man inte har att göra med:

Ett annat problem för ECB är att bankens oberoende kan ifrågasättas. ECB skapades med Bundesbank som förebild. Genom att hålla klåfingriga politiker på behörigt avstånd såg Tysklands mäktiga centralbank till att D-marken var en av världens stabilaste valutor (Ohlsson, 16/5 2010)

Vidare fanns också det metaforiska konceptet att länderna som har slarvat med statsfinanserna behöver *genomgå formliga stålbad*, som betyder att de behöver ett hälsobad som är stärkande och hälsobringande. Detta kan tolkas som att länderna behöver renas och kan vara en anspelning på smutsighet och utgöra ett sätt att fördela ansvar.

I texten fanns det nominaliseringar och kategoriseringar vilket betyder att verkligheten har förenklats. Nominalisering förekom i form av *insats*, *korrigeringar*, *spekulation* och *åtgärder*. Dessa ord kommer från verben satsa, korrigera, spekulera och åtgärda. Nominaliseringarna blir en förenkling av verkligheten och skapar distans till vem som ligger bakom handlingen. Kategoriseringar fanns också i texten och dessa var *klåfingriga politiker* och *sakkunniga bedömare*, där alla dras över en kam.

Många sanningar i texten handlade om Greklands krisen, exempelvis att *ingen tar ordet statsbankrutt i sin mun, men det är vad Grekland står inför*. Detta kan tolkas som ett verklighetsomdöme i ett idésystem, att Grekland står inför statsbankrutt presenteras som en sanning och som något som inblandade aktörer känner till. I texten fanns också sanningar om lösningar och det sågs som önskvärt att *EU:s ledare borde släppa på den europeiska prestige* och *låta IMF ta hela ledningen*, att *EU borde lägga sina krafter på en genomgripande reformering*, och att *vara osolidarisk med Grekland är att vara solidarisk med Europa*. Det beskrevs också som önskvärt att rädda euron, vilket kan tolkas som ett verklighetsomdöme då detta omskrevs som en självklarhet. Även *högre tillväxt* beskrevs som

eftersträvansvärt och framställdes i form av ett verklighetsomdöme. Det fanns också konkreta råd som kan ses som en del i ett idésystem; *folket ska bli krismedvetna och sluta upp med sitt raseri*. Folket beskrevs som naiva och utan konsekvenstänk och får därför en del av skulden i idésystemet. Att även en viss del av skulden bör läggas på Tyskland och Frankrike sågs som önskvärt.

6.6 Skyll inte på marknaden

Artikeln *Vem vill förbjuda köp när börsen rusar?* är en analys från 2/5 2010 och skriven av Andreas Cervenka i Svenska Dagbladet. Texten handlar om att Grekland förbjudit blankning under två månaders tid, det vill säga spekulering i fallande kurser. Skribenten menar att ett blankingförbud inte löser några av Greklands problem.

Texten innehöll orienterande metaforer som beskriver att handel med optioner kan bidra till att *driva upp priserna*, där bilden av hur priserna drivs upp framställs som att driva boskap. Ontologiska metaforer förekom också i form av *publicitetskåta politiker, börs-vd:ar som rullar sig i optionsmiljoner* och *ondsinta finanshyenor*. Dessa metaforer skapar en känsla av att man inte drar sig för att gynna sina egna intressen, vilket kan ses som att en utdelning av ansvar i ett idésystem.

Citatet nedan är ett metaforiskt koncept där läsaren måste ha en förförståelse om att det ofta regnar en svensk sommar för att förstå att *osunda företeelser* förekommer i stor omfattning på finansmarknaden. I citatet finns en värdepremiss där skribenten ger finansmarknaden ett visst ansvar, men samtidigt pekar på att det finns andra aktörer som har ett större ansvar.

Skribenten menar att marknaden bara gör vad som är bäst för den och att det är politikerna som är skyldiga att hantera situationen:

Att antalet osunda företeelser på finansmarknaden är lika många som regndropparna en normalsvensk sommar kan nog många skriva under på. Det krävs tuffare regler och bättre insyn för att om möjligt tygla det monster som den globaliserade finanshandeln skapat. Men det duger inte att bara att skylla på marknaden när den inte gör som man vill. Eller ännu värre, sätter fingret i de egna misstagens sår. (Cervenka, 2/5 2010)

Politikerna omskrivs också som oansvariga när de vill *lagstifta bort baksmällan*, där baksmällan egentligen står för ett oansvarigt beteende och konsekvenserna av dåliga beslut som man nu försöker lagstifta bort. Folket beskrevs som en oansvarig aktör då de *körde upp*

den alldeles för dyra leasingbilen på sin uppfart. Detta är ett metaforiskt koncept för att de har lånat för mycket pengar.

Nominaliseringar fanns i texten till exempel ordet *spekulation* som egentligen står för att spekulera. Ordet avslöjar inte vem som spekulerar eller varför det sker. Därmed gick det att konstatera att det fanns förenklingar och distans i texten. Texten innehöll också kategoriseringar i form av *börsbolagschefer, spekulanter, auktionsbolag, finansvärldens gamar, påskyndarna, forskarna, vanligt folk* och *banker*. Alla dessa kategoriseringar klumpar ihop människor i en grupp där alla framställs som lika. Exempelvis får forskarna symbolisera legitima experter och representera alla de som bedriver forskning.

Sanningar som fanns i texten var att *landets politiker inte kan hålla koll på landets utgifter*, och att det var *svaga och missköta banker som var problemet* samt att *spekulanterna inte drev på krisen, utan såg den komma och tog skydd i god tid*. Dessutom fanns det önskvärdhet i form av att *det krävs tuffare regler och insyn* och att *en omotiverad uppgång kan vara lika farlig som en nedgång*. Dessa sanningar är subjektiva eftersom de är formade efter skribentens perspektiv. I texten fanns också förpliktelse där det stod att politiker *bör hålla koll på landets utgifter* vilket kan tolkas som en värdepremiss i form av ansvar. Det förekom också konkreta rekommendationer: *lev inte på lånade pengar*.

I texten förekom en offerroll där *spekulanterna* framställs som oskyldigt dömda och de fick skuld trots att de bara har gjort det som är naturligt inom deras bransch. Även om spekulanterna *skapat en jätteballong av luft* så beskrevs de publicitetskåta politikerna, börs- och vd:arna och folket som körde den för dyra leasingbilen, som de aktörer som har agerat fel.

7. Diskussion

Studiens resultat visade att problem och lösningar framställdes detaljerat och många olika problem och lösningar pekades ut av journalisterna. Formuleringarna var lika för bägge länderna och framställningsformerna var fyllda av metaforer kring kaos och sjukdom. Aktörernas roller skiljde sig delvis mellan länderna. De mest framträdande rollerna hade finansmarknaden, folket och bankerna. Många aktörer, exempelvis EU, framställdes i flera roller: som offer, skurkar och hjältar. Finansmarknaden var nästan uteslutande skurkar. De två största skillnaderna mellan länderna var för det första att irländska folket huvudsakligen var offer medan det grekiska folket i huvudsak var skurkar eller oansvariga. Och för det andra att

de grekiska bankerna sällan tillskrevs en roll medan de irländska bankerna i stor utsträckning framställdes som skurkar.

De resultat som vår undersökning visade kan ha en förklaring i händelser ur verkligheten. Men journalisten ger aldrig en direkt spegelbild av verkligheten, utan snarare en uppfattad och socialt konstruerad bild av den. (Strömbäck, 2009;120) Det intressanta i denna studie har inte varit huruvida de skillnader som skribenterna presenterar är reella, utan hur olika framställningsformer och fokus har använts för att förmedla en tolkning av verkligheten.

Den skillnad som gjordes mellan den irländska och den grekiska befolkningen i opinionsjournalistik kring eurokrisen framkom först i den kvantitativa innehållsanalysen. Den kvalitativa analysen tydliggjorde detta ytterligare genom att den visade hur Dublinborna beskrevs som att de har behållit sin *vänlighet, talförhet och sinne för humor* genom krisen (O'Mahony, 11/10 2009), medan Grekland och dess invånare räknades in i en *kultur som för landet till ruinens brant* (Rudbeck, 27/6 2011). Att det grekiska folket har bidragsfuskat på olika sätt slogs i texterna ofta ihop med att den grekiska staten fuskade sig in i EU, något som skedde utan folkets medverkan, till en sammanlagd grekisk kultur. Det bör ifrågasättas om korruption, som präglade texterna om Grekland, verkligen kan ses som en kultur. Omfattande bidragsfusk möjliggörs av ett statligt system med låg kontroll och brister (Elmbrant, 2012;24ff).

Ur den kvalitativa studien framkom det att kultur som begrepp inte problematiserades i opinionsjournalistiken utan beskrevs som något befäst och relativt fast. Detta gällde såväl grekisk kultur som irländsk kultur. I opinionsjournalistik kring Irland visade den kvalitativa analysen att den kultur som omskrevs som irländsk inte har förändrats trots krisens omtumlande karaktär. (O'Mahony, 11/10 2009) Medan den grekiska kulturen fick stå för något negativt var kulturen i texterna om irländarna något positivt. En av de skiljelinjer som opinionsjournalistiken i vår studie drog mellan länderna var att irländarna framställdes som krismedvetna medan grekerna var naiva och oansvariga. Dessa kategoriseringar, som syftar till att förenkla, kan var problematiska. Alla lever vi med homogena föreställningar om grupper, som ett sätt att orientera oss i vardagen, men ingen grupp är så homogen som kategoriseringen får dem att framstå. (Fowler, 1991;17)

Föreställningar om greker och irländare kan påverka den svenska opinionen kring vilka länder som bör få stödlån och vilka länder som inte bör få det. Att den som fuskar och luras inte bör få ekonomiska bidrag är troligtvis en relativt vanlig uppfattning som kan appliceras på grekerna, trots att långt ifrån alla greker har lurat till sig bidrag eller fuskat med skatter. Kategoriseringar kan skapa kulturella karikatyrer som kan få reella konsekvenser till exempel i ett spekulativt scenario där svenska folket får rösta om Greklands rätt till ytterligare stödlån (som Sverige bland andra är med att betala). Detta kan också vara opinionsjournalistikens avsikt då ett av dess syften är just att påverka opinionen. Men samtidigt ska åsiktsjournalistiken fungera som en kompass – den ska orientera publiken genom flödet av nyheter och politiska utspel. (Nordenson, 2008;13) Därför kan det vara tveksamt att säga att opinionsjournalistiken har uppfyllt sitt syfte om argumentationen är onyanserad.

Resultatet visade också en viss skillnad mellan Irland och Grekland när det gällde att se till nationella intressen. Irland omskrevs som ett land som ville klara sig på egen hand:

Irländarna värnar sin självständighet (Sydsvenskan, 18/11 2010). Detta utgör en tydlig kontrast mot Grekland som har fuskat sig in i gemenskapen kring den nya valutan för att ta del av EU:s resurser och ägnade sig *åt en lång konsumtionsfest för lånta pengar* (Sydsvenskan, 3/5 2010) Att behöva ta till stora stödlån, och därmed reta upp sina grannländer, målades upp som något eftersträvansvärt för Grekland. Det kan det ligga en sanning i att Grekland har större eller andra intressen av att delta i eurosamarbetet jämfört med Irland. Men det ter sig orimligt att en stat *inte* skulle vilja klara sig utan andra länders stora insatser, som också utgörs av pengar som en dag ska betalas tillbaka.

Det faktum att en fastighetsbubbla inte har förekommit i Grekland, så som på Irland, kan vara en förklaring till att de irländska bankerna i mycket högre utsträckning framställdes som skurkar. De lånade ut till fastighetsköp på ett sätt som inte var ekonomiskt hållbart och när staten gick in och tog över bankernas riskfyllda lån drabbade det skattebetalarna hårt. (Elmbrant, 2012;50, Persson, 2012;17) Det irländska folket var offer för statens handlingar i texterna. Den grekiska statens handlingar, att fiffla med sina räkenskaper, sågs inte på samma sätt som en illgärning mot sitt folk. Det grekiska folkets protester beskrevs som icke-konstruktiva, meningslösa eller ett tecken på krisomedvetenhet; *Så vad gör grekerna?* och vidare *Strejker, till vad nytta?* (Bredberg, 29/4 2010). En förklaring till detta kan vara att grekerna, som tidigare nämnts, i större utsträckning räknas samman med sin stat, inom ett idésystem för vad som ses som kultur. Såväl den grekiska staten som det grekiska folket blir

då skurkar, medan irländarna är offer för sin regering. Precis som att Tracy fann exempel där de oansvariga grekerna ställdes mot det mer förnuftiga irländska folket (Underhill, i Tracy, 2011) verkar dessa idéer finnas även i svensk opinionsjournalistik. Att resultaten drar åt samma håll är intressant eftersom det väcker frågor om det idésystem som fanns i svensk opinionsjournalistik snarare är ett internationellt synsätt, eller om svenska opinionsjournalister låter sig inspireras av amerikanska.

Vi kunde också se att det fanns olika sätt att beskriva regelöverskridande i opinionsjournalistiken kring krisen. När Tyskland och Frankrike bröt mot stabilitetspaktens överrenskommelser beskrevs det som att de bröt mot reglerna eller urholkade regelverket; *Urvattnad är den skärpta stabilitetspakten* (Lundin, 26/3 2011) Greklands fusk har istället gjort landet sjukt och framställdes som något som ”sprids” eller ”smittar”. Dessa ordval var vanliga och Grekland sågs som ett land som borde sättas i karantän; *Att vara osolidarisk med Grekland är att vara solidarisk med Europa* (Ohlsson, 16/5 2010).

Den skillnad som opinionsjournalister med hjälp av språket konstruerade mellan fusk och regelbrott kan ha fått konsekvenser för läsarens tolkning av texten. Bägge orden är negativa men olika starkt laddade. Att vara en syndare och en fuskare är långt mer negativt än att urholka ett regelverk, fastän Tyskland, Grekland och Frankrike egentligen gjorde samma sak; de bröt mot stabilitetspakten (Elmbrant, 2012;43). Att Grekland kopplades ihop med mer värdeladdade negativa termer var troligen kopplat till att deras regelbrott medförde mer långtgående konsekvenser, för alla EU-länder.

Journalisten har flyttat fram sina positioner gentemot källorna och uttalar sig som sakkunniga (Mårtensson, 2003;258ff). Att uttala sig sakkunnigt som journalist hör till viss del till opinionsjournalistikens karaktär (Nordenson, 2008). Vi fann en sådan tendens i vårt material eftersom journalisterna inte bara delade ut omdömen om vad som sker utan också formulerade tydliga och exakta lösningar och problem. I vårt material fanns förenklade framställningsformer (krisen som en naturkatastrof eller en sjukdom) och metaforer i kontrast till exakta lösningar och problemförklaringar med ett ingående ekonomiskt perspektiv. Detta kan ses som ett sätt att skapa enkel dramaturgi i komplexa ekonomiska företeelser, något som vi kunde konstatera var vanligt förekommande i opinionsjournalistiken.

Den höga frekvensen av skurkar och offer i urvalet kan också ses som en dramaturgisk förenkling. Det är troligtvis ett sätt att fånga sina läsare. Inte att förglömma var att vissa texter i materialet skrivna av ekonomer eller statsvetare som vill redogöra för sin uppfattning och samtidigt nå ut.

Som tidigare nämnts och som tidigare forskning har visat är sjukdomsmetaforerna vanligt förekommande, såväl i svensk som i amerikansk journalistik (Mårtensson, 2003; Viscovi, 2006; Tracy, 2011). En paradox i dessa metaforer är att den som är sjuk i verkliga livet sällan kan rå för det medan man i opinionsjournalistik både målade upp den sjuke både som hjälplös och ansvarig för sin situation. Vissa skribenter fokuserade istället på närliggande metaforer kring droger; *EU-länder tvingas dela en smittad nål* (Cervenka, 21/11 2010) och *i brist på nya idéer lockar giftskåpet med en gammal stark statskapitalistisk cocktail* (Gustavsson, 20/12 2009). Metaforer har lite att göra med objektiv verklighet och är per definition partiska (Lakoff & Johnson, 2003). En narkotikamissbrukare eller alkoholist kan också vara sjuk, men det finns en större moralisk värdering i missbrukarens ansvar. Gestaltningen i vårt material använder också metaforer kring festande som uttrycker moraliska omdömen. Genom termer som *syndare* och *konsumtionsfest* (Sydsvenskan, 26/11 2010; 3/5 2010) konkretiseras ekonomiskt oansvar utifrån bilden av festande. Oansvarig är den som inte reflekterar över morgondagen utan lever för kvällen och inte vill ta konsekvenserna av sitt beteende.

En möjlig tolkning av metaforerna som rör baksmälla och sjukdom är också att eurokrisen är något övergående, det vill säga en fas. Samtidigt var det fler texter som språkligt uttryckte att eurokrisen var *kaos* eller *mörker*. Våra kvantitativa resultat pekade på att *krisen som kaos* var den vanligaste framställningsformen, samtidigt som *krisen som hanterbar* inte var alltför långt efter, och framställningsformer *krisen som en fas* förekom. Viscovis forskning erbjuder en förklaring. Han menar att kaosmetaforiken stärks på grund av det nya ekonomiska tillståndet som Sverige befinner sig. Svårigheterna att ge en bra överblick ökar användningen av metaforiska koncept kopplade till såväl instabilitet och förlorad kontroll, till exempel kaos. (Ibid;176ff)

Resultaten visade att ekonomin och marknaden framställdes som besjälade varelser i vårt material och att nominaliseringar var vanligt förekommande. Frågan är vad dessa förenklingar gör för tolkningen av texten. Genom att inte konkretisera målas enkla bilder kring ansvar och framtidsutsikter upp. Här fann vi en kontrast i materialet. Samtidigt som komplexiteten

försvinner och förenklar för läsaren, skapar framställningsformerna också en distans till ekonomin, som något ogripbart för läsaren och något som lever av sig självt. En sådan bild skapar associationer till att den inte går att påverka eller hantera. Människan får anpassa sig efter ekonomins krafter och inte tvärtom.

Tracy pekade på hur investerarnas, de privata långgivarna, ekonomiska bedömare och kreditvärderingsinstitutens roll har tonats ner i den amerikanska framställningen av Greklands krisen. (Tracy, 2011) Studiens kvantitativa del visade att privata långgivare, ekonomiska bedömare och kreditvärderingsinstitut (samlade som aktören *finansmarknaden* i vår undersökning) bara hade en roll i en femtedel av materialet men samtidigt var deras roll i alla fall utom en artikel *skurk* eller *oansvariga/utan konsekvenstänk*. I den enda artikel där de var offer, som analyserades kvalitativt, visade de sig vara offer främst för att de fick skulden för att ha agerat utifrån sina egna intressen. Skribenten beskrev investerarna som några som bara följt marknadens natur, vilket framställdes som smart utifrån deras perspektiv, de *tog skydd i tid*. (Cervenka, 2/5 2010). Här fann vi två skilda synsätt; den senare artikeln tyckte inte att det var finansmarknadens ansvar att förhindra större ekonomiska kriser. De övriga artiklarna i det undersökta urvalet tillskrev däremot finansmarknaden ett ansvar. En möjlig förklaring kan vara att journalisterna i dessa artiklar såg på större företag, kreditinstitut och privat långgivare som mäktiga institutioner med ett visst samhällsansvar.

Tracy menade att det faktum att stora kreditvärderingsinstitut tjänade pengar på Greklands kris var en orsak till att medierna valde en ytlig återgivning av krisen. Tracy ansåg att medierna fokuserade på kulturella karikatyrer och lät finansmarknadens olika aktörers roll, och eventuella ansvar i krisen, falla i skymundan (Tracy, 2011;524f). Tracy utgick ifrån en amerikansk kontext och våra resultat visade att svenska journalister i relativt stor utsträckning kritiserade kreditföretagen och privata långgivare. En rimlig förklaring kan vara att finansmarknaden har större inflytande på journalisterna i en amerikansk kontext. Detta lämnar vi till framtida forskare att undersöka.

En del i den liberala politiken som Sydsvenskan och Svenska Dagbladet tillskriver sig är individualismen. Individualismen innebär att den fria individen ska agera på den fria marknaden och att statens inflytande ska begränsas (Beckman och Mörkenstam, 2009). Detta kan vara en möjlig förklaring till att dessa tidningar gav folket i Grekland skulden för krisen. Individen framställdes som att denne hade utnyttjat marknaden genom att dra nytta av billiga

lån och undermåliga offentliga förvaltningar. Den liberala politiken i dessa tidningar kan också förklara varför de framställde irländarna som offer. Irländarna har fått lida av det stora statliga agerande det innebar när den irländska regeringen garanterade de irländska bankernas skuld.

När relationen mellan individen och marknaden inte har fungerat, som kan sägas vara fallet i eurokrisen, finns det en logik i att de mer högerpolitiska tidningarna valde att fokusera på individens misstag. En alternativ framställning skulle kunna vara att statens roll behöver stärkas och kontrollen inom den offentliga verksamheten stramas åt. Den tidning som skiljde sig var Dala-Demokraten, som fokuserade mer på struktur än individ. Dala-Demokraten skyllde inte på folket utan tog snarare individerna i försvar. Flera ledare fokuserade på hur systemet, och då framförallt kapitalismen, har orsakat de problem vi har idag (Greider, 21/10 2010). Detta ligger i linje med deras mer socialistiska politiska hållning. Medan folkliga protesterna sågs som ickekonstruktiva och dumma av Sydsvenskan och Svenska Dagbladet såg Dala-Demokraten protesterna som ett bevis på en viktig folkvilja för förändring (Ibid).

Mårtensson visade i sin forskning att marknadsperspektivet har kommit att betraktas som en given utgångspunkt (Mårtensson, 2003). Vi kunde se att detta perspektiv var dominerande i materialet och artiklar som hade en annan utgångspunkt var få och kom uteslutande från Dala-Demokraten. Den kvantitativa delen visade att artiklarna såg ekonomisk tillväxt som önskvärt. Skribenterna ansåg att åtstramningarna som följde med lånen hämmade konsumtion, vilket var negativt. De var också kritiska till regeringarnas höjning av skatterna eftersom detta skulle drabba investeringsviljan. Den kvalitativa delen i studien förstärkte bilden av ekonomisk tillväxt som något eftersträvansvärt. I artikeln *En stad med identitetskris*, var det önskvärt att lördagsmassorna skulle komma åter till shoppingstråken och att affärer och restauranger skulle kunna bli lönsammare igen (O'Mahony, 11/10 2009).

8. Slutsats

Ekonomijournalistik är förenklande till sin natur och opinionsjournalistiken är ställningstagande till sin karaktär. Kombinationen ledde till värderande och förenklande bilder av verkligheten. Det idésystem som texterna representerade dominerades av värdepremisser där ansvar lades på oansvariga politiker i texterna om Irland och på ett oansvarigt folk i texterna om Grekland. En skillnad gjordes också mellan bankerna, där irländska banker tillskrevs ett större ansvar. Gemensamt för båda ländernas kris tillskrevs också

finansmarknaden en del av ansvaret. Trots att finansmarknaden skulle ta ansvar framställdes den som något som inte låter sig styras och att ekonomin beskrevs som komplicerad. Marknaden var som en kraft av komplexa ekonomiska förhållanden som framställdes i enkla koncept kring sjukdom och kaos. De konkreta råden byggde på ickeproblematiserade påståenden om vad som är önskvärt såsom att rädda euron och öka den ekonomiska tillväxten. Det fanns en fokusering på individens ansvar i texterna, samtidigt som inga människor syntes när ekonomiska skeenden förklarades. I förenklade framställningar blev ekonomin en naturkraft och individerna var inte en del av detta system. Sådana idésystem skapar bilder av hur ekonomin är svårstyrd och att människan bör rätta sig efter den och inte tvärtom. Samtidigt tilldelas individer ett stort ansvar för ekonomin.

9. Framtida forskning

Inom ramen för denna studie har vi inte kunnat besvara varför det skrivs mer om Grekland än om Irland, något vi hoppas framtida forskning kan ge svar på. I studien har det framkommit att fokus och skuldbeläggning skiljde sig mellan texter om Irland och texter om Grekland i svensk opinionsjournalistik. Detta kan tänkas vara en realitet även för andra länder och framtida forskning bör undersöka om övriga krisländer skiljs åt på liknande sätt. De likheter vi fann med amerikanska framställningsformer för Greklands kris hade varit intressanta att gå vidare med. Låter sig svenska opinionsjournalister inspireras av amerikanska, när det kommer till skuldbeläggning? Eller finns det en internationell konsensus i opinionsjournalistik om individens ansvar, eller kanske rentav olika länders invånares förmåga att ta ansvar? Vårt forskningsbidrag har spritt ljus över hur svensk opinionsjournalistik skrev om Irland och Grekland i samband med att de fick ekonomiska problem. Mot bakgrund av att tydliga skillnader gjordes, att förenklarna många gånger var grovt dragna och att ekonomijournalistik i allmänhet är en växande genre i svensk journalistik finns det mycket kvar att undersöka inom fältet. Vi hoppas att vårt bidrag ska byggas vidare på för att ge en bättre bild av hur opinionsjournalistik kring ekonomiska händelser ser ut.

Referenser

Tryckta källor

- Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Beckman, Ludvig & Mörkenstam, Ulf (red.) (2009). *Politisk teori*. Malmö: Liber
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

- Borglund, Tommy & Ahlquist, Martin (2006). *Handbok i ekonomijournalistik: hur journalisten bevakar företag, marknad och samhällsekonomi*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- De Vylder, Stefan (2012). *Eurokrisen*. Stockholm: Ordfront
- Esaiasson, Peter (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik
- Entman, Robert M. (1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication* vol. 43(4), s. 51-58
- Elmbrant, Björn (2012). *Det skulle bli så bra: euron och hoten mot demokratin*. Stockholm: Atlas
- Fangen, Katrine & Sellerberg, Ann-Mari (red.) (2011). *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Fowler, Roger (1991). *Language in the news: discourse and ideology in the Press*. London: Routledge
- Hadenius, Stig & Mårtensson, Bo (1992). *Press och ekonomisk politik: tre fallstudier : rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi - [ESO]*. Stockholm: Allmänna förl.
- Lakoff, George & Johnson, Mark (2003[1980]). *Metaphors we live by*. Chicago: Univ. of Chicago Press
- Lundgren, Kristina, Ney, Birgitta & Thurén, Torsten (1999). *Nyheter: att läsa tidningstext*. Stockholm: Ordfront
- Mårtensson, Bo (2003). *Den televiserade ekonomin: nyheter om statsbudgeten 1980-1995*. Diss. Stockholms Universitet
- Nilsson, Åsa (2010) kvantitativ innehållsanalys i Ekström, Mats & Larsson, Larsåke (red.) (2010). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, s. 111- 139
- Nord, Lars (2001). *Vår tids ledare: en studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*. Diss. Stockholm : Univ. : 2001
- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.) (2012). *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur
- Nordenson, Magdalena (2008). *Opinionsjournalistik: att skriva ledare, kolumner och recensioner*. Lund: Studentlitteratur
- Persson, Mats (2012). *Den europeiska skuldskrisen*. Stockholm: SNS förlag
- Strömbäck, Jesper (2009). *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation*. Stockholm: SNS förlag
- Strömbäck, Jesper (2000). *Makt och medier: samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur
- Tingsten, Herbert (1941). *Idékritik*. Stockholm: Bonnier
- Tracy, James (2011) *Covering Financial Terrorism: The Greek debt crisis in US news media*, *Journalism Practice*, 2012, Vol.6(4)
- Viscovi, Dino (2006). *Marknaden som mönster och monster: ekonomiska experter och nyheter om ekonomi i Rapport 1978-1998*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2006
- Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (red.) (2009). *The handbook of journalism studies*. New York: Routledge

Elektroniska källor

- Bredberg Henrik (29/4 2010) *Krismedvetenhet? Rena grekiskan*, Sydsvenskan, hämtat april 2013
- Bonnier AB, (2011) http://www.bonnier.com/Documents/Bonnier_arsberattelse_2011.pdf, hämtat april 2013

- Calmfors, Lars (november 2011) *Europapolitisk analys: Hur kan eurokrisen hanteras? För- och nackdelar med olika strategier*, Sieps, Svenska institutet för europapolitiska studier, hämtat mars 2013 från <http://www.sieps.org>
- Cervenka Andreas (21/11 2010) *Höga insatser när EU:s bluff synas*, Svenska Dagbladet
- Cervenka Andreas (2/5 2010) *Vem vill förbjuda köp när börsen rusar?* Svenska Dagbladet
- Dala-Demokraten AB, (2011) <http://www.allabolag.se/5564615754/arsredovisning>, hämtat april 2013
- EU, *Europeiska Unionen*, http://europa.eu/about-eu/index_sv.htm, http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/countries/ireland_en.htm, http://europa.eu/about-eu/index_sv.htm, hämtat mars 2013
- Greider Göran (17/6 2011) *Grekland är ett offer för euro och finanskapitalism*, Dala-Demokraten hämtat april 2013
- Greider Göran (21/10 2010), *En miljon fransmän är en bra början*, Dala-Demokraten
- Grafström, Maria (2004). *Ekonomijournalistikens mångfald [Elektronisk resurs] : en forskningsöversikt /*. Stockholm: SNS Förlag, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-75141>, hämtat mars 2013
- Gustavsson Rolf (20/12 2009) *I brist på nya idéer lockar giftskåpet*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Hallgren Mats, (29/9 2010) *EU:s båda kriser kan bara lösas en och en*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Hamilton Carl, Schmidt Olle (28/11 2010) *Vårdslöshet orsakar krisen*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Harding, Gareth, (Jan/Feb 2012) *The Myth of Europe, Democracy and Security in Southeastern Europe*, Foreign Policy: Issue 191 s. 24-29, hämtat mars 2013 från <http://www.ceeol.com>
- Grekland. (2013a)* i *Landguiden* (2002-) Stockholm: Utrikespolitiska institutet, hämtat mars 2013 från <http://www.landguiden.se>
- Irland. (2013b)* i *Landguiden* (2002-) Stockholm: Utrikespolitiska institutet, hämtat mars 2013 från <http://www.landguiden.se>
- Lissabonfördraget* (2007), <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SV:HTML>, hämtat mars 2013
- Lundin Tomas (26/3 2011) *Spänningarna växer under ytan*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Nationalencyklopedin, *NE.se [Elektronisk resurs]*. (2000-). *Grekland*, Malmö: Nationalencyklopedin, hämtat Mars 2013
- Norberg Johan (16/5 2010) *En bro som slutar över avgrunden*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Ohlsson Per (16/5 2010) *Släpp Grekland*, Sydsvenskan, hämtat april 2013
- O'Mahony Karin (11/10 2009), *En stad med identitetskris*, Svenska Dagbladet, hämtat april 2013
- Regeringen, utrikesdepartementet, *Irland*, <http://www.regeringen.se>, hämtat mars 2013

Rudbeck Carl (27/6 2011), *Europas bästa idé*, Sydsvenskan, hämtat april 2013

Schibsted Media Group, (2012) <http://www.schibsted.com/en/Report-2012/> hämtat april 2013

Svenska Dagbladet (18/11 2010) *Irland behöver EU:s lugnande tigerbalsam*, hämtat april 2013

Svenska dagstidningar, <http://svenskadagstidningar.se/politisk-farg/> hämtat april 2013

Skogskär Mats (26/5 2011) *En snygg röra*, Sydsvenskan, hämtat april 2013

Sydsvenskan (5/4 2011) *Dags att skuldsanera*, hämtat april 2013

Sydsvenskan, (26/11 2010) *Från ökris till krisö, Följ reglerna*, hämtat april 2013

Sydsvenskan (18/11 2010) *Bubblor brister*, hämtat april 2013

Sydsvenskan (3/5 2010) *Ja till grekisk krispaket, Höga värden står på spel*, hämtat april 2013

Bilaga 1 - Kodschema

V1 Tidning

1. Dala-Demokraten
2. Svenska Dagbladet
3. Sydsvenskan

V2 Land

1. Grekland
2. Irland
3. Båda

När båda länderna får samma problemförklaring och/eller tilldelas samma lösningsstrategi kodas landet till ”båda länderna förekommer”.

Om texten huvudsakligen berör ett av landen, men skriver om det andra landet i en aktörsroll, så blir V2 det land som berörs mest, medan det andra landet hamnar i övrig aktör.

V3 Datum

V4 Artikeltyp

1. Krönika/Kolumn
2. Ledare/Opinion/Debatt
3. Analys/perspektiv

Vinjetten ”Brännpunkt” i Svenska Dagbladet, Sydsvenskans vinjett ”Aktuella frågor” och Dala-Demokraterns ”Korseld” tillhör alla kategorin opinion.

Aktörer

För att räknas som aktör krävs att subjektet handlar. Dock kan handlandet vara passivt, till exempel ”nonchalerar” eller ”vägrar”. När till exempel Grekland bara nämns utan att agera får de ingen aktörsroll. Vid aktörer har även närliggande benämningar används, exempelvis förståsigpåare = ekonomiska spekulerare, EU:s medlemsländer = EU, privata kapitalplacering = privata investerare, invånare = skattebetalare, medborgare, folket, finanströskarl = ekonomisk spekulerare.

V5 Banker: Nationella storbanker /riksbanker

1= ja 0=nej

V6 Finansmarknaden: Övriga långgivare/ CDS-handlare/ privata kreditföretag/ kreditvärderingsinstitut / privata investerare/ kommersiella banker/ ekonomiska bedömare/spekulerare

1=ja 0=nej

V7 Folket: Befolkning/medborgare/hushåll/ småsparare / skattebetalare /arbetslösa

1= ja 0=nej

V8 USA

1= ja 0=nej

V9 EU: EU-kommissionen, Euroländerna

1= ja 0=nej

V10 Ledande EU-politiker

1=ja 0=nej

V11 Europeiska centralbanken

1=ja 0=nej

V12 Internationella valutafonden

1=ja 0=nej

V13 Nationella politiker och tjänstemän

1=ja 0=nej

V14 Landet: Staten/regeringen i respektive land/ landet som aktör

1=ja 0=nej

V15 Företag och privata sektor

1=ja 0=nej

V16: Övriga

1=ja 0=nej

Aktörernas roller

Här avses huvudsaklig roll i texten. Om exempelvis banker kort nämns som *skurk*, men sedan blir hjälte i större delen av texten, kommer aktören att kodas som *hjälte*.

När en aktör har gjort något som skribenten omskriver som dennes plikt, kodas aktören inte till *hjälte*. När en aktör har varit *räddare* eller haft *doktors* roll i sjukdomsliknelser har aktören kodats som *hjälte*, t ex är den aktör som *injicerar* eller *kommer till undsättning*.

En aktör kan vara en *skurk* om den målas upp som att aktivt ha varit boven i dramat, till exempel vid formuleringar som *lånefesten*, *syndarna*. Men en aktör kan också agera *skurk* passivt genom att *nonchalera*, *strunta i*. *Skurk* är också den aktör som drar ner andra i skiten.

Den aktör som *missköter sig*, *flyr ansvar* eller *kommer undan*, får rollen som *oansvarig*. *Utan konsekvenstänk* blir den aktör som agerar mot bättre vetande, till exempel förekommer texter där folkliga protester målas upp som meningslösa och då får folket rollen *utan konsekvenstänk*.

Offer är den aktör som drabbats, eller den som måste räddas, är i behov av hjälp, eller får bära bördan av andras misstag. *Offer* är också den som blir oskyldigt anklagad.

V17 Banker

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V18 Finansmarknaden

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V19 Folket

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V20 USA

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V21 EU

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V22 Ledande EU-politiker

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V23 Europeiska centralbanken

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V24 Internationella valutafonden

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V25 Nationella politiker och tjänstemän

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V26 Landet

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V27 Företag och privat sektor

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

V28 Övriga

1= skurkar 2= hjältar 3= offer 4 = oansvariga/utan konsekvenstänk 0= ingen roll

Problem

V29 Korrupta politiker och tjänstemän

1= ja 0=nej

V30 För höga räntor/För låga räntor

1= ja 0=nej

V31 För stor utlåning

1= ja 0=nej

V32 För intensiv åtstramning/ hårda lånevillkor

1= ja 0=nej

V33 Valutaväxlingen

1= ja 0=nej

V34 Skulder/ Budgetunderskott

1= ja 0=nej

V35 Oansvarig politik

1= ja 0=nej

V36 Skattesmitande befolkning/förtidspensionerande

1= ja 0=nej

V37 Villkorlösa stödlån/ lån utan tillräckliga reformkrav

1= ja 0=nej

V38 Felaktiga ekonomiska bedömningar/spekulationer

1= ja 0=nej

V39 Felaktiga politiska beslut

1= ja 0=nej

V40 Investeringskräck

1= ja 0=nej

V41 Ansvarsflykt

1= ja 0=nej

V42 För mycket statlig inblandning/ socialistiska åtgärder

1= ja 0=nej

V43 USA:s kreditbubbla/ finanskrisen

1= ja 0=nej

V44 Samarbetsovilja i EU

1=ja 0=nej

V45 Stelbent penningpolitik

1= ja 0=nej

V46 Regelbrott (mot stabilitetspakten)

1= ja 0=nej

V47 Övrigt

1= ja 0=nej

Lösningar

V48 Landet bör gå ur

1= ja 0=nej

V49 Stödlån

1= ja 0=nej

V50 Gör EU till en fiskal union

1= ja 0=nej

V51 Minska åtstramningarna och få fart på ekonomin

1= ja 0=nej

V52 Spara mer/ genomför sparreformer

1= ja 0=nej

V53 Lägg nationella intressen åt sidan/ samarbeta mer/ solidaritet

1= ja 0=nej

V54 Budgetdisciplin

1= ja 0=nej

V55 Sänk låneräntor

1= ja 0=nej

V56 Nationell devalvering

1= ja 0=nej

V57 Skuldavskrivning/skuldnedskrivning

1= ja 0=nej

V58 Uppfyll ursprungliga löften

1= ja 0=nej

V59 Ekonomiska strukturreformer

1= ja 0=nej

V60 Överstatlig tillsyn/styrning

1= ja 0=nej

V61 Högre skatter

1= ja 0=nej

V62 Liberala marknadsreformer

1= ja 0=nej

V63 Sociala reformer

1= ja 0=nej

V64 Övrigt

1= ja 0=nej

Framställningsform

Krisen som sjukdom innebär att krisen framställs som smitta, att landet behöver botas och dylikt.

Kaos innebär att krisen framställs som avgrund, olöslig, urartad och liknande.

Krisen som mörker innebär att krisen framställs som *mardröm*, något som *ser mörkt ut* eller exempelvis *molnen hopar sig över landet* och liknande.

Krisen som en fas innebär att krisen beskrivs som något *övergående*, ett skede eller en period.

Krisen som oundviklig innebär att krisen framställs som att det inte spelat någon roll vilka åtgärder länderna än gjort, krisen hade inträffat oavsett.

Krisen som något som inte hade behövt hända är motsatsen till ovanstående, krisen hade kunnat undvikas.

Krisen som komplex är när krisens framställs som flera ekonomiska processer som understödjer eller motverkar varandra och som en krock mellan inhemsk politik, EU:s politik och privata sektorns intressen.

Krisen som abstrakt är när krisen beskrivs som uppblåst av ekonomers och finansmarknadens spekulationer, kreditvärderingsinstituts beslut och som en kris som inte handlar om konkreta pengar utan värdepapper, räntor och prognoser.

V65 Krisen som en sjukdom

1= ja 0=nej

V66 Krisen som kaos/dimma

1= ja 0=nej

V67 Krisen som mörker/mardröm

1= ja 0=nej

V68 Krisen som övergående/som en fas

1= ja 0=nej

V69 Krisen som oundviklig

1= ja 0=nej

V70 Krisen som något som inte hade behövt hända

1= ja 0=nej

V71 Krisen som komplex

1= ja 0=nej

V72 Krisen som en start på någonting nytt

1= ja 0=nej

V73 Krisen som fristående från euron

1=ja 0 = nej

V74 Krisen som abstrakt/ upplåst ur finansspekulationer

1=ja 0=nej

V75 Krisen som hanterbar

1= ja 0=nej

V76 Övrigt

1= ja 0=nej

Bilaga 2 Refererade artiklar

SVENSKA DAGBLADET

Höga insatser när EU:s bluff synas

SVENSKA DAGBLADET 1 2010-11-21 Sida: 4 - Sektion: Näringsliv - Del: 2

Författare: Andreas Cervenka

Sex månader tog det för finansmarknaden att klura ut att den mirakelmedicin mot skuldsjukan som EU-doktorena skrev ut i våras bestod av värdelöst sockervatten. Strategin att till varje pris gömma och glömma allt som är jobbigt börjar få ett högt pris.

För en enkel utomstående som vill hänga med i de allt snabbare och märkligare svängningarna i världsekonomin är tvärtomspråket ett av de bästa verktygen. Detta tungomål, som existerat så länge det funnits makthavare, har fått ökad spridning under finanskrisen och talas i sin mest fulländade form av politiker, centralbankschefer och bankdirektörer.

Ta till exempel Spaniens premiärminister José Luis Rodriguez Zapatero som den 22 september i år självsäkert deklarerade att "den europeiska skuldkrisen är över". Redan två månader senare vet vi att det i själva verket betydde: skuldkrisen har bara börjat och Spanien ligger riktigt risigt till.

Så när Irlands finansminister Brian Lenihan i veckan gick ut och försäkrade att "Irlands banker har inga svårigheter att låna pengar" var det kanske inte så konstigt att det genomskådades och ledde till att placerare försökte bli av med irländska statspapper snabbare än stöldgods.

Uttalandet, ungefär lika trovärdigt som utsagan "Charlie Sheen har inga drogproblem", var förvisso enkel att dechiffrera med kalla fakta.

Sanningen är ju att Irlands banker existerar enbart på grund av billiga stödlån från Europeiska centralbanken, ECB och massiva insatser från irländska staten. Därmed har också den bubbla som Europa levte i ända sedan EU:s så kallade räddningspaketet lanserades i maj slutligen spruckit.

En viktig beståndsdel i detta paket var en fond på 440 miljarder euro med det brysselska namnet EFSF, European financial stability facility (se analys 2/8). I sig själv en studie i finansakrobatik ska denna jättefond låna upp pengar på marknaden som sedan slussas till skuldsatta krisländer i Europa som inte kan låna på vanligt sätt.

Med denna oprövade papperskonstruktion lät sig marknaden nöjas och gled igenom hela den här sommaren med ett fånigt leende på läpparna ungefär som om räddningspengarna hade fixats fram av en armé trisskrappare i en underjordisk hangar några kvarter från EU-skrapan.

Nu har det sipprat fram som egentligen borde ha varit uppenbart från början: lånen från fonden är långtifrån några gratispengar och löser absolut inga av de grundläggande problemen.

Fonden garanteras av 16 euroländer med Tyskland i spetsen och för att dölja för de enskilda ländernas skattebetalare att det är de som står för risken (vilket de gör) utrustades den med extra krockkuddar som bland annat innebär att den kommer att behöva ta ut höga räntor av alla som söker hjälp, högre än vad de betalar idag.

Irland och andra länder får alltså inte hjälp ur skuldfällan, tvärtom kan den slå ihop ännu snabbare.

Med andra ord är vi alltså tillbaka där vi började i maj. När creditsufflén föll ihop 2008 och höll på att sänka Europas banker ryckte olika länders regeringar in för att rädda dem till vilket pris som helst.

Problemen har därför vältrats över på stater som nu står på ruinens brant. Det har i sin tur skapat ett tryck på de EU-länder som fortfarande har pengar (läs Tyskland) att hjälpa till. När Angela Merkel nyligen antydde att ett villkor för ett sådant stöd är att olika privata långivare, även banker, i så fall måste räkna med att behöva ta förluster blev det ett ramaskri. Det är inte så konstigt. Är det något som präglat hanteringen av finanskrisen i Europa är det nämligen just motviljan mot att släpa fram problemen i ljuset och att ta konsekvenserna av dåliga beslut.

Detta gäller särskilt banker. Istället för ordnade konkurser och skuldnedskrivningar har - Europas banker fått all tänkbar hjälp, både från hemmaplan i sina respektive länder och från ECB, för att skjuta upp, dölja och gömma undan sina problem.

Sommarens farsartade stresstest är bara ett exempel. Samma strategi har sedan anammats när det gäller länders finanser. Missskötta länder har fått fortsätta sprätta lånade euro omkring sig alltför länge.

Det som EU:s tänkta medicin åstadkommit är inte att bota sjukan utan att sprida den, som om alla EU-länder tvingas dela en smittad nål. Resultatet blir att hela eurozonen riskerar att dras ned i misären, även de länder som inte gjort något för att förtjäna det.

När, och inte om, EU står inför faktum att Spanien - det största av alla problemländer - behöver krishjälp ställs frågan på sin spets igen.

Ta en stor smäll nu eller lägga en filt över det jobbiga och hoppas att det försvinner?

Om politikerna återigen fastnar för alternativ två kan krisen om vi har otur vara tillbaka om ett halvår igen, bara ännu värre.

Men vid det laget kan Europas medborgare mycket väl ha börjat tröttna. Nästa fas av eurokrisen lär nog handla lika mycket om politisk överlevnad som om ekonomisk.

Andreas Cervenka är reporter på SvD Näringsliv. andreas.cervenka@svd.se

© Svenska Dagbladet eller artikelförfattaren.

SVENSKA DAGBLADET

Vem vill förbjuda köp när börsen rusar?

SVENSKA DAGBLADET 1 2010-05-02 Sida: 4 - Sektion: Näringsliv - Del: 2

Författare: Andreas Cervenka

Varje gång taket ramslar ned höjs röster för att sätta stopp för kortsiktiga undergångsspekulanter. Men det är som att festa hårt och sedan försöka lagstifta bort baksmällan.

Tänk er följande nyhetsflash och därpå kommande händelseförlopp: "Finansinspektionen förbjuder alla aktieköp." Efter ännu en febrigt euforisk vecka på börsen har läget blivit ohållbart. Allt fler börsbolagschefer ropar på kraftfulla åtgärder.

Den här kursuppgången är helt omotiverad, säger en smått desperat Michael Wolf, vd på Swedbank vars aktie rusat 25 procent på en vecka.

Finansmarknadsminister Mats Odell kallar till presskonferens och ger i sin allra ministermyndiga ton det unika beslutet sitt fulla stöd. "De spekulanter som nu driver upp priserna till oansvariga nivåer hotar stabiliteten i det finansiella systemet", förklarar han.

Beskedet innebär att Sveriges hundratals aktiefonder och pensionsbolag måste sluta spekulera i en börsuppgång. Att låna till aktieköp förbjuds tillsvidare och all handel med optioner eller andra instrument som kan bidra till att driva upp priserna stoppas. Samtidigt undersöks vilka möjligheter som finns att begränsa handel med räntepapper som spekulerar i kraftigt förbättrade svenska statsfinanser och stärkt kreditvärdighet. "Det här handlar om att skjuta ned de finansvärldens gamar vars enda syfte är att försöka driva upp kurserna och tjäna snabba pengar", förklarar socialdemokraternas Thomas Östros. Ovanstående scenario är förstås helt påhittat. Ändå har det nyligen hänt i Europa. Fast tvärtom.

Under den gångna veckan beslutade Grekland att förbjuda blankning, det vill säga spekulation i fallande aktiekurser, under två månader. Tidigare i vår, när Greklands gigantiska kris bröt ut var det samma visa. Då ville EU, påhejat av bland andra Tysklands Angela Merkel och Frankrikes Nicolas Sarkozy, utreda ett möjligt förbud mot handeln med credit default swaps, de försäkringar mot att en långgivare ställer in - betalningarna som indikerar risknivåer i olika länder och påverkar räntan. Resonemanget går ut på att det är ondsinta finanshyenor som ligger bakom Greklands låneknipa, inte det faktum att landets politiker inte kan hålla koll på intäkter och utgifter.

Blankning, att sälja lånade aktier i hopp om att köpa tillbaka dem till en lägre kurs, ses ofta som någon slags finanskannibalism. I själva verket är det samma slags spekulation som att köpa en aktie, men åt andra hållet. I det ena fallet tror du att aktien ska falla, i det andra att den ska stiga. Det kallas marknadsekonomi. Efter Lehman Brothers krasch infördes blankningsförbud i 30 länder. I Sverige, som avstod, var det sargade Swedbanks ordförande Carl Eric Stålberg en av påskyndarna för ett sådant förbud.

En stor studie av forskarna Alessandro Beber och Marco Pagano har visat att stoppet för blankning inte dämpade kursfallet i de aktuella aktierna. Kanske bidrog det ännu mer till raset, enligt forskarna. Dessutom minskade handelsvolymen kraftigt. Det spädde bara på paniken. Det var svaga och missskötta banker som var problemet. Inte blankningen. En annan studie av kreditinstitutet Fitch i veckan visade att handeln med grekiska cds-papper tog fart redan sommaren 2009, när grekiska räntor fortfarande sjönk och allt såg lugnt ut på ytan. Spekulanterna drev alltså inte på krisen, de såg den komma och tog skydd i god tid. Cds-kontrakt köps inte bara av hedgefonder, utan också av pensionsfonder och andra placerare vars uppgift är att rädda sina kunders pengar. Att antalet osunda företags på finansmarknaden är lika många som regndropparna en normalsvensk sommar kan nog många skriva under på. Det krävs tuffare regler och bättre insyn för att om möjligt tygla det monster som den globaliserade finanshandeln skapat. Men det duger inte att bara att skylla på marknaden när den inte gör som man vill. Eller ännu värre, sätter fingret i de egna misstagens sår.

En omotiverad uppgång kan vara nog så farlig som en nedgång. Var höll förbudsivrarna hus när spekulanterna i årtal pumpade upp en jätteballong som gjorde det möjligt för publicitetskåta politiker att skryta om sina överskott, börs-vd:ar att rulla

sig i optionsmiljoner och vanligt folk i Europa att köra upp den alldeles för dyra leasingbilen till uppfarten på det alldeles för högt belånade huset?

Det är bara en fråga.

Andreas Cervenka är reporter på SvD Näringsliv. andreas.cervenka@svd.se

© Svenska Dagbladet eller artikelförfattaren.

SYDSVENSKAN

PER T OHLSSON Söndag 16 maj 2010 Släpp Grekland

SYDSVENSKAN 1 2010-05-16 Sida: 5 - Del: 1

Författare: Per T Ohlsson

"Att vara osolidarisk med Grekland är att vara solidarisk med Europa." Det var EU:s stora feta grekiska krispaket. Natten till i måndags enades unionens finansministrar om en gigantisk insats för att förhindra att Greklands skuldcris sprider sig. Totalt handlar det om 750 miljarder euro varav Internationella valutafonden, IMF, står för 250 miljarder. Dessförinnan, förra fredagen, hade euroländerna och IMF kommit överens om ett lån till Grekland på 110 miljarder euro under tre år.

Summorna är svindlande. Men räcker de för att förhindra en kollaps för euron, den gemensamma valuta som sexton EU-länder är anslutna till?

Ja, men bara om det finansiella stödet kombineras med förstärkningar av eurons ram- och regelverk. För den akuta krisen i Grekland - som hotar smitta av sig på andra euroländer som levt över sina tillgångar - bekräftar att den europeiska valutaunionen EMU är delvis felkonstruerad.

Redan på 1990-talet, när EMU lanserades genom Maastrichtfördraget, utfärdade tyska Bundesbanks chefsekonom Otmar Issing en ofta citerad varning: "Att bilda en europeisk valutaunion utan att först ha etablerat en politisk union är som att spanna vagnen framför hästen."

Vad Issing syftade på var att EU skapade en valutaunion med gemensam penningpolitik men utan verkligt bindande finanspolitiska regler. Det gjorde det möjligt för ett genomkorrumperat Grekland att ta sig in i eurosamarbetet med hjälp av bedräglig ekonomisk statistik.

Regelverket kring euron är i själva verket så lamt att EU:s statistikorgan, som noterade märkligheter i rapporterna från Aten, inte hade någon möjlighet att kräva korrigeringar.

Med ett budgetunderskott som motsvarar 13,6 procent av BNP och en statskuld på 125 procent av BNP bryter Grekland på det mest flagranta vis mot EU:s tillväxt- och stabilitetspakt, arrangemanget som skulle garantera ordning och reda i statsfinanserna. Pakten stipulerar att budgetunderskotten inte får överstiga 3 procent av BNP och att statskulden får

uppgå till högst 60 procent av BNP.

I en rapport från tankesmedjan Breugel i Bryssel beskrivs Grekland - med brutal uppriktighet - som "ett ganska patologiskt särfall". Men flera andra euroländer har slarvat med statsfinanserna, vilket underblåser en destruktiv spekulation mot euron: Spanien har ett budgetunderskott på 11,2 procent av BNP, Portugals underskott uppgår till 9,3 procent, Irlands till 14,3 procent - och Italiens statsskuld överstiger 115 procent av BNP. Dessa länder måste nu gå igenom formliga stålbad för att undvika att hamna i samma situation som Grekland.

Till det statsfinansiella eländet skall läggas svag konkurrenskraft i vissa länder, bland dem Spanien. Det försämrar förutsättningarna för att högre tillväxt skall bidra till saneringen.

Grekland betalar ett högt - och självförvällat - pris för sitt oansvariga beteende. Budgetunderskottet skall 2012 ha pressats ned under 3 procent och för att nå dit krävs drakoniska åtgärder: frysta löner, skattehöjningar, reducerade pensioner. Det folkliga raseri som sköljer över landet är på ett sätt förståeligt, men också ett tecken på bristande krismedvetande.

Fast det är inte rättvist att lägga hela skulden för eurokrisen på Grekland. Det var valutaunionens bägge tungviktare, Tyskland och Frankrike, som 2003 satte stabilitetspakten ur spel.

Enligt reglerna skall länder med för höga budgetunderskott straffas om de inte - på rekommendation från kommissionen och efter beslut av finansministrarna - rättar in sig i ledet. Men Tyskland och Frankrike, som båda dragit på sig budgetunderskott som översteg 3 procent av BNP, lyckades slinka undan denna straffprocedur, vars sista steg är böter. Istället för tvingande krav blev det bara ett till intet förpliktande politiskt uttalande från finansministrarna i Ekofinrådet.

Kommissionen reagerade skarpt: "Genom att inte följa kommissionens rekommendationer har Ekofinrådet bortsett från de rättsliga regler som finns i fördraget och pakten."

Nu, när krismolnen hopar sig över euron, gör kommissionen ett försök att åtgärda bristerna. I onsdags presenterade José Manuel Barroso, kommissionens ordförande, ett förslag om "övervakning" av medlemsstaternas budgetar. Dessutom vill kommissionen att länder som bryter mot reglerna skall kunna berövas EU-medel, t ex från strukturfonder.

"Utan straff ingen trovärdighet", sade Barroso. Denna nya ordning, som skall omfatta alla EU-medlemmar och inte bara eurozonen, möttes omedelbart av protester, inte minst från länder med god ordning i statsfinanserna.

Rimligheten i kommissionens förslag tål att diskuteras och från suveränitetssynpunkt kan det te sig utmanande att "överpröva" beslut som hör hemma i nationella parlament. Men om EU vill undvika fler kriser för euron så framstår det som absolut nödvändigt med ett bindande regelverk som samordnar vissa delar av finanspolitiken och tvingar fram strukturella reformer i unionens mer ineffektiva ekonomier. Annars kommer obalanserna inom eurozonen att leda till en framtida kollaps för den gemensamma valutan - och i förlängningen för den inre marknad som utgör unionens ekonomiska fundament.

Som Wolfgang Münchau har formulerat det i Financial Times (3/5): "EU står inför ett historiskt val mellan integration och disintegration."

Förtroendet för euron, näst efter USA-dollar världens viktigaste valuta, skall upprätthållas av den Europeiska centralbanken, ECB, som har prisstabilitet som överordnat mål. Så när förtroendet för euron sviktar så sviktar även förtroendet för ECB i Frankfurt.

ECB sätter räntenivån för hela euroområdet och tvingas därför till ytterst besvärliga överväganden, eftersom ekonomierna inte går i takt. Det har banken inte lyckats särskilt väl med: i Tyskland, som haft låg tillväxt, har ECB-räntan fungerat åtstramande, i Irland, som haft hög tillväxt, har den verkat överstimulerande.

Ett annat problem för ECB är att bankens oberoende kan ifrågasättas. ECB skapades med Bundesbank som förebild. Genom att hålla klåfingriga politiker på behörigt avstånd såg Tysklands mäktiga centralbank till att D-marken var en av världens stabilaste valutor.

Så sent som förra torsdagen förklarade ECB:s chef, Jean-Claude Trichet, att det var politikernas uppgift att bekämpa krisen. Bankledningen hade inte ens diskuterat möjligheten att köpa skuldsedlar från utsatta euroländer, hette det.

På måndagen svängde ECB 180 grader och sjösatte ett program för just sådana stödköp. Beslutet dämpade, åtminstone temporärt, spekulationstrycket mot euron, men det väckte också misstankar om att Trichet gett vika för politiska påtryckningar från framför allt Frankrikes president Nicolas Sarkozy vid förra fredagens eurotoppmöte. Det hotar att försvaga en av valutaunionens grundbultar: ECB:s integritet.

Grekland utgör fortfarande eurokrisens epicentrum. Ingen tar ordet statsbankrutt i sin mun, men det är i praktiken vad Grekland står inför. Trots långtgående och plågsamma saneringsåtgärder beräknas landets statsskuld växa till nästan 150 procent av BNP de närmaste tre åren. Kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor s gör bedömningen att nominell BNP inte når tillbaka till 2009 års nivå förrän 2017.

Sakkunniga bedömare, däribland den svenske nationalekonomen och EMU-utredaren Lars Calmfors, ser skuldavskrivningar som en möjlighet. En sådan utveckling - i realiteten konkurs - skulle uppfattas som ett allvarligt bakslag för europrojektet och leda till häftiga marknadsreaktioner. Men problemen skulle bli övergående: Grekland svarar bara för 2,6 procent av eurozonens BNP. Alternativet - som man knappt vågar tänka på - är att krisen på allvar sprider sig till betydligt större ekonomier.

I denna extremt prekära situation borde EU:s ledare släppa på den europeiska prestige och låta IMF ta hela ledningen och ansvaret för Grekland: IMF har, till skillnad från EU, gedigen erfarenhet av statsfinansiellt saneringsarbete. Istället borde EU lägga sina krafter på en genomgripande reformering av eurosystelet för att förhindra en upprepning och rädda den lika vackra som viktiga idén om en gemensam europeisk valuta.

Hårt och cyniskt uttryckt:

Att vara osolidarisk med Grekland är att vara solidarisk med Europa.

SVENSKA DAGBLADET

En stad med identitetskris

SVENSKA DAGBLADET 2009-10-11 Sida: 35 - Sektion: Kultur - Del: 3

Författare: Karin O'Mahony

Vad är skillnaden mellan Irland och Island? En bokstav och sex månader. Så lyder ett skämt som cirkulerade i västra hörnet av Europa vid förra årsskiftet.

Att säga att Irland drabbats hårt av den pågående finanskrisen är knappast en överdrift. Arbetslösheten stiger, den rusande bostadsmarknaden har tvärnitat och självklart märks de politiska slitningarna och det ekonomiska världsläget även i huvudstaden. Från att ha inspirerat till satiriska boktitlar som Guide to (south) Dublin - how to get by on, like, €10 000 a day syns nu ett annat beteendemönster bland Dublins invånare. Lördagsfolkmassorna på förr nästan ogenomträngliga shoppingstråket Grafton street har tunnats ut och nyöppnade restauranger tvingas ta till lockpriser trots lysande recensioner i Irish times.

Dublin hösten 2009 har drag av en stad i identitetskris. Från att ha varit det kanske stoltaste exemplet på den keltiska tigerekonomins framfart vet man nu inte riktigt vad man ska ha för karaktär. Och som så många gånger är det när en stad är mitt uppe i omvälvande förändring som den blir som mest spännande. Känslan av att allt kan hända finns där.

Men Dublin har fortfarande den unika charm som präglar en alldeles lagom behändig storstad. Här finns allt det - puls, uteliv, shopping, restauranger - som får svenskar att gång på gång besöka London - minus det ogripbara och känslan av att inte hinna med. Dublin hinner du med, och framför allt, Dublin hinner med dig. Viktiga egenskaper som Dublinborna nämligen behållit genom krisen är vänlighet, talförhet och sinne för humor. Ett bevis på det sistnämnda är den graffitimålning av en rödskäggig - leprechaun i klassiska gröna kläder - men med ut-och-invända fickor i gesten för luspank - som nyligen, kanske fortfarande, prydde en brandgavel mellan spårvägsstationerna St Stephens Green och Harcourt.

Borta är alltså sagans kruka med guld - men regnbågen finns kvar. Jag såg den själv i somras över Dublinbukten.

© Svenska Dagbladet eller artikelförfattaren.

SYDSVENSKAN

i brännpunkten Europas bästa idé

SYDSVENSKAN 1 2011-06-27 Sida: 4 - Del: 1

Författare: Carl Rudbeck

Den bästa idé som kläckts i Europa efter andra världskrigets slut är fortfarande EU. Jämfört med de två världskrigen är den kris som EU i dessa dagar genomgår just ingenting, en mild krusning på historiens yta. Inte ens en -grekisk statsbankrutt är lika katastrofal som en enda dag i Flandern under första världskriget.

Man undrar vad EU:s grundare, som var fast beslutna att få ett slut på det Europa där stormakterna bekrigade varandra i allt blodigare krig, skulle säga om dagens EU. Unionen håller på att bli ett slags monster som växer okontrollerat i alla riktningar. Flera länder ska in, alltfler byråkrater vill skaffa sig mera makt och koncentrera den i Bryssel. EU börjar agera som ville den vara en stormakt. Vid möten när världens mäktiga möts tas det fotografier där en fänigt leende José -Manuel Barroso alltid lyckas tränga sig in i bildens hörn tillsammans med verkliga players som ledarna från USA, Kina och Indien. Barroso har inte ett enda hangarfartyg att befalla över men vill ändå framstå som en global statsman.

Men det som just nu oroar är inte Barrosos vilja att -synas med de stora grabbarna utan krisen i Grekland som hotar att smitta hela Europa. Ibland får vi höra att nu ska vi inte leta efter syndabocker utan se framåt. Nej, vi ska inte leta efter syndabocker - boken var faktiskt oskyldig - utan efter riktiga syndare. Och då räcker utrymmet inte till för krisen har en lång historia och syndarna är många.

Grekland har levt på samma sätt i många år utan att andra länder har protesterat. Den kultur som har fört landet till ruinens brant är gammal. De som ursprungligen släppte in Grekland i unionen måste ta på sig en betydande del av skulden.

En annan del av skuldbördan måste axlas av de säkerligen som briljanta ansedda ekonomer som konstruerade euron enligt principen att en storlek passar alla. Så nog finns det skuld alltid.

Och grekerna själva då? Som inte vill arbeta och vill gå i pension vid 50 års ålder eller så. Förfärligt, alldeles förfärligt. De har krav och uppför sig ungefär som svenska riksdagsledamöter som predikar arbetslinjen för andra men inte för sig själva. Skillnaden är förstås att många av dessa greker, till skillnad från de flesta riksdagsledamöter, gjort viktiga insatser i samhället innan de kvitterar ut sin inkomstgaranti: de har kört bussar, hämtat sopor, lindrat lidande och mycket annat.

En positiv följd av krisen är förstås att vi slipper höra krav från grekiskt håll på att Parthenonfrisen - the -Elgin Marbles - ska återbördas till Aten. Det vore oansvarigt av engelsmännen att anförtro en sådan kulturskatt till dem som så till den milda grad visat sig inkompetenta att sköta sin egen ekonomi.

Det har sagts att man aldrig ska slösa bort en bra kris. Men jag är rädd för att man kommer att göra det också denna gång. De som orsakat dagens kris, i den mån de fortfarande befinner sig i livet, kommer inte att själva ta konsekvenserna av sin inkompetens och korrupsion. Det får andra göra. Inte för att den tjänar något till, men det är lätt att förstå den folkliga vreden.

EU håller på att bli ett överhetsprojekt där en liten privilegierad elit berikar sig själv. Det är en tragisk utveckling och en skandalös perversion av grundarnas lysande och fredsbringande idé.